

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет Гуманітарно-педагогічний**

ПОГОДЖЕНО

**Декан гуманітарно-педагогічного
факультету**

Інна САВИЦЬКА.

Підпис

ПІБ

“ ” 20 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

**Завідувач кафедри
педагогіки**

Лідія ЧЕРЕДНИК

Підпис

ПІБ

“ ” 20 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Підготовка майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання»

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми

Д.пед.н.

Підпис

Олександр КУЧАЙ

ПІБ

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Д.пед. н.

Підпис

Олександр КУЧАЙ

ПІБ

Виконав

Підпис

Володимир КОРЧАК

ПІБ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет Гуманітарно-педагогічний**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

Д-р.пед.н., проф. _____ **Руслан СОПІВНИК**

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

З А В Д А Н Н Я

**ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧУ**

Корчаку Володимиру Олександровичу

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітня програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»
Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»
Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Підготовка майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання».**

Затверджена наказом від 23.10.2025 р. № 2476 “С”.

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2025 року 10 листопада.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти XXI ст., Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття); Стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки; посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. *Теоретично обґрунтувати необхідність формування готовності у майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.*
2. *Означити функції майбутніх педагогів у роботі з інформаційно-комунікаційними технологіями під час дистанційного навчання.*
3. *Сформулювати технологію підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.*
4. *Визначити та експериментально обґрунтувати шляхи формування готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.*

Дата видачі завдання: 27.11.2024 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ **Олександр КУЧАЙ**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ **Володимир КОРЧАК**

РЕФЕРАТ

Магістерська робота присвячена дослідженню і аналізу професійної підготовки майбутніх педагогів до ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі дистанційного навчання. Робота складається зі структурних елементів, включаючи вступ, теоретичний аналіз впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес дистанційного навчання, технологію формування готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання, педагогічний експеримент та результати експериментального дослідження. Також представлено висновки, спрямовані на вдосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до використання ІКТ у дистанційному навчанні.

Магістерська роботи складається з двох розділів, у роботі використано 64 джерела, зокрема наукові публікації, методичні матеріали та інтернет-ресурси.

Основний зміст магістерського дослідження поділений на два розділи. У першому розділі проведено теоретичний аналіз ролі інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному освітньому процесі та визначено ключові компетенції педагогів для їх ефективного застосування у процесі дистанційного навчання. У другому розділі здійснено діагностику рівнів готовності майбутніх педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні та запропоновано шляхи підвищення ефективності їхньої підготовки.

Висновки магістерської роботи вказують на необхідність удосконалення професійної підготовки педагогів у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження сучасних цифрових інструментів у навчальні програми та забезпечення педагогів методичною підтримкою для ефективної роботи в дистанційному форматі.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання, професійна педагогічна підготовка, цифрова компетентність, дистанційне освітнє середовище.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	10
1.1 Теоретичне обґрунтування функцій майбутніх педагогів у процесі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання.....	10
1.2 Моделювання процесу формування готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.....	17
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ II. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	34
2.1 Діагностика рівнів готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.....	34
2.2 Ефективність підвищення рівня підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.....	44
Висновки до другого розділу.....	77
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна освіта переживає активну цифрову трансформацію, що зумовлює необхідність адаптації педагогів до нових умов освітнього процесу. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у дистанційному навчанні стало не просто альтернативним форматом освіти, а важливим компонентом сучасної педагогічної діяльності. Світові тенденції розвитку цифрових технологій, пандемія COVID-19, а також виклики воєнного часу в Україні показали, що дистанційне навчання є незамінним механізмом забезпечення безперервності освітнього процесу. Водночас ефективність дистанційного навчання значною мірою залежить від рівня підготовки педагогів до застосування ІКТ.

В умовах глобалізації та динамічного розвитку технологій роль педагога зазнає значних змін. Він більше не є єдиним джерелом знань, а стає фасилітатором навчального процесу, допомагаючи учням і студентам орієнтуватися у великому обсязі інформації. Це вимагає від педагогів не лише володіння традиційними методами викладання, а й уміння використовувати сучасні цифрові інструменти для створення інтерактивного, доступного та якісного навчального середовища. Війна в Україні також актуалізувала питання забезпечення безперервної освіти в кризових умовах. Дистанційне навчання стало основним способом організації освітнього процесу для багатьох навчальних закладів, що підвищило попит на висококваліфікованих педагогів, здатних ефективно працювати з ІКТ, зокрема в умовах дистанційного навчання.

Відтак, ефективне впровадження майбутніми педагогами засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процес дистанційного навчання знаходить відображення у працях (Гусейнова С., Гарань Н., Ахмедової Г., Запорожченко Ю. та ін.) що надає істотну допомогу у моделюванні оптимальних систем підготовки майбутніх педагогів та

формування у них готовності до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження: система підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Предмет дослідження: розвиток системи підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.

Відповідно до проблеми дослідження сформульовані такі завдання:

5. Теоретично обґрунтувати необхідність формування готовності у майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.
6. Означити функції майбутніх педагогів у роботі з інформаційно-комунікаційними технологіями під час дистанційного навчання.
7. Сформулювати технологію підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.
8. Визначити та експериментально обґрунтувати шляхи формування готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.

Теоретико-методологічною основою дослідження є:

- філософські положення про взаємозв'язок інформації, знань та педагогічного досвіду в контексті підготовки майбутніх педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у дистанційному навчанні;
- теоретичні розробки щодо формування цифрової компетентності у майбутніх педагогів та їхньої готовності до впровадження ІКТ в освітній

процес;

- інноваційний підхід та фундаментальні дослідження у галузі цифровізації освіти, методології дистанційного навчання та інтеграції сучасних технологій у педагогічну діяльність;
- дослідження авторів, присвячені підготовці майбутніх педагогів до роботи у цифровому освітньому середовищі та використанню ІКТ у процесі навчання.

Методи дослідження. Для вирішення задач та перевірки початкових припущень були використані такі методи наукового дослідження:

- аналіз та узагальнення наукової, філософської та методичної літератури щодо проблеми дослідження, електронних інформаційних ресурсів з психолого-педагогічних та організаційних аспектів педагогічної освіти;
- аналіз результатів вивчення практичних моделей підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання;
- емпіричні методи: спостереження, порівняння, вимірювання, анкетне опитування, співбесіда, тестування, моделювання;
- експериментальний метод дослідження полягає у статистичній обробці даних педагогічного експерименту.

Теоретична значущість дослідження: теоретично обґрунтовано визначення теоретико-методологічних основ дослідження; підбрано, вивчено та здійснено аналіз літератури з проблеми дослідження; визначено шляхи підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання.

Практична значущість дослідження: розроблено алгоритм впровадження інноваційної моделі підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання. Результати дослідження можуть бути використані у практиці закладів вищої освіти, у системі професійної підготовки

педагогів та підвищення їх кваліфікації.

Структура дослідження: робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Теоретичне обґрунтування функцій майбутніх педагогів у процесі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання

На сучасному етапі розвитку України, коли «існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді – формування громадянина-українця, що діє на основі національних та європейських цінностей» [60], а саме:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Зважаючи на сказане вище, можемо стверджувати, що актуальність національно-патріотичного виховання студентської молоді обґрунтована активними процесами консолідації, розвитку українського суспільства, а також тими сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають подальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання, яке має набути характеру системної цілеспрямованої діяльності з формування особистості як громадянина своєї держави: високий рівень

національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі, готовність усвідомленого її захисту і підтримки.

Слушною в цьому плані є думка одного із мислителів XIX ст. Й. Гійо стосовно того, що виховання - це свого роду мистецтво, яке пробуджує в глибині душі людини і відроджує до життя все, що в ній спить; яке сприяє одночасному розвитку всієї її сил, спрямовує до мети [14].

У творах відомого педагога К. Ушинського чітко простежується національний характер виховання і усвідомлення того, що у кожного народу існує своя, притаманна лише йому система національного виховання, яка має мету та шляхи її досягнення, незважаючи на схожість педагогічних підходів європейських народів [59].

Тема національного та національно-патріотичного виховання цікавила українських педагогів і діячів освіти (І. Стешенко, С. Русова, Я. Чепіга, О. Дорошкевич, В.Сухомлинський та ін.).

Очевидним є факт, що початок 1990-х років характеризується зниженням рівня національного патріотизму серед молоді України та різким падінням рівня моральних цінностей, їх знеціненням. Цей факт пояснюється абсолютною логікою: система «радянського виховання» уже дискредитувала себе і була зруйнована, а нові підходи у вихованні молоді ще не розроблені.

У процесі отримання вищої освіти студенти поступово накопичують знання та уявлення про свою малу батьківщину (рідну землю), на підставі яких у них формується патріотичне ставлення до рідного краю. Поряд з цим слід зауважити, що вони повинні бачити рідну землю очима патріота: не ідеалізувати, бачити не тільки позитивні сторони, але і усвідомлювати ті проблеми, що супроводжують розвиток людської цивілізації на цій землі: екологічні, економічні, суспільні, соціальні тощо.

Саме тому ключовим завданням патріотичного виховання, на думку дослідниці Я. Ласкавцевої, є подолання в майбутніх фахівців недовіри

та підозрливості у ставленні до інших народів і націй, формування культури міжнародних відносин, громадянськості [30].

Національно-патріотичне виховання молоді - це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у студентства високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

На думку У.Ткаченко, найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [54]. Патріотичне виховання є основним компонентом національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави [62].

У світлі теми нашого дослідження є важливою констатація того факту, що на сьогоднішній день увага до національно-патріотичного виховання у закладах освіти є значною, цей напрямок формування особистості сьогодні є актуальним.

Цей факт підтверджується наявністю великою кількістю наукових розвідок. Так, наприклад, науковиці Н. Волошина та І. Пампуха підкреслюють, що на сьогодні «патріотизм - це чинник і засіб організації та самоорганізації людського суспільства»[12].

У нашому дослідженні ми беремо до уваги як базові дослідження українського вченого, педагога О. Вишневського, який переконаний, що «виховання завжди має бути національним» [10, 257-258]. Слушними є також висновки науковця П. Віндюк, який вважає основними критеріями національно-патріотичної вихованості студентської молоді «знання історії Батьківщини, сучасних важливих подій в країні, інтерес до її майбутнього, почуття гордості за свою Батьківщину, її видатних людей; громадянська ініціативність і активність, патріотичну свідомість і громадянську відповідальність; добровільну участь в праці на загальну користь, готовність трудитися для розвитку Батьківщини, підносити її авторитет; шанобливе ставлення до історичного минулого українського народу, його мови та духовних цінностей; досконале знання державної мови, постійне піклування про піднесення її престижу й функціонування в усіх сферах суспільного життя й побуту на міжнародному рівні; глибокі знання свого родоводу, культури, історії, традицій, звичаїв, символіки та мистецтва, духовних надбань рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього, як представника, спадкоємця й наступника; бережливе ставлення до природи, народних досягнень, повага до батьків, старшого покоління; готовність захищати честь і гідність, свободу і незалежність свого народу» [11].

На думку В. Андрущенка, освітній процес у педагогічному закладі вищої освіти сьогодні необхідно вибудовувати таким чином, аби сприяти пробудженню у студентів національних почуттів, виховати в них повагу та любов до свого народу, до його споконвічних моральних і духовних здобутків, а також самоповагу й гордість за свою Батьківщину, і на цій основі формувати суспільно значущі особистісні риси громадянина України: національну свідомість, духовність, громадянську відповідальність, патріотизм [3, с. 5].

В умовах гібридної російської війни, розв'язаною державою-агресором, Україна має сформувати власну політику української

національної ідентичності, яка повинна втілюватися в системі національно-патріотичного виховання молоді. У цьому контексті варто дослухатися до думки про пріоритетність освіти як найважливішого чинника формування національно-патріотичних ідей та установок. Саме освітяни, як стверджує О. Колодій, є найбільш широкою верствою, яка впроваджує державну політику ідентичності [25, с. 122].

Науковець С. Терно стверджує, що протиріччя між соціально-державним замовленням на виховання національно-свідомої особистості і недостатньою увагою вищої школи до національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в контексті їхньої професійної підготовки, а також недостатньою дослідженістю педагогічного освітнього середовища як фактору формування національно-патріотичного світогляду студентства потребує впровадження новітніх педагогічних технологій в освітні процеси [53, с. 4].

Педагог-практик М. Михальченко стверджує, що у процесі формування особистості патріотів своєї держави доцільно використовувати наступні методи: 1) формування свідомості (бесіда, лекція, диспут); 2) формування суспільної поведінки (педагогічна вимога, громадська думка, доручення); 3) стимулювання діяльності й поведінки (змагання, заохочення, покарання); 4) контролю й аналізу ефективності виховання (педагогічне спостереження, бесіда, опитування, аналіз результатів діяльності) [33, с. 283].

Базові принципи національно-патріотичного виховання, виокремлені нами у результаті аналізу теоретичних напрацювань з досліджуваної проблеми.

Основоположною для нашого дослідження є думка про те, що процес формування особистості здобувача освіти має бути творчим і зорієнтованим на проблеми сьогоденного суспільства та майбутньої професійної діяльності. Випускник закладу вищої освіти повинен бути не тільки компетентним фахівцем, але й особистістю із демократичним

світобаченням, здатними примножити історичні надбання українського народу і його внеску у розвиток власної держави і світової цивілізації.

Сьогодні ми чітко розуміємо, що, як стверджує О. Жаровська, заклади вищої освіти повинні бути своєрідною школою саморозвитку, самоуправління, свідомої відповідальності викладачів і здобувачів вищої освіти перед українською нацією у своїй творчій співпраці на благо України [21, с. 17]. Натомість науковиця Т. Равчина переконана, що система вищої освіти має бути чітко спрямованою на усвідомлення і прийняття здобувачами освіти змісту тріади фундаментальних понять, зміст яких відображає різні етапи розвитку національної культури – культура минулих епох, сучасна культура і культура майбутнього [44, с. 11].

Отеж, аналіз психолого-педагогічних напрацювань з порушеної проблеми дозволяє сформувати базовий принцип національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти: *національно-патріотичне виховання здобувача вищої освіти – це формування патріота України, що виявляє готовність самовіддано будувати її як суверенну демократичну правову державу, виявляє національну гідність, знає свої права та обов'язки, сприяє встановленню правил мирного співіснування в суспільстві, самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури.*

Враховуючи сказане вище, основними завданнями національно-патріотичного виховання у закладі вищої освіти виокремлено:

- об'єднання зусиль органів державного управління та місцевого самоврядування, закладів освіти усіх рівнів, громадських, молодіжних, ветеранських і релігійних організацій у сфері патріотичного виховання;
- сформованість у суспільній свідомості об'єктивної оцінки і ролі Збройних Сил України в українській історії, спадкоємність розвитку війська в обстоюванні ідеалів державності та незалежності;
- сприяння створенню і здійсненню діяльності установ патріотичного виховання молоді, військово-спортивних секцій, молодіжних осередків;

– формування мовної культури, оволодіння та послуговування українською мовою, як духовним кодом нації [31, с. 15].

У відповідності з Концепцією національного виховання студентської молоді: «головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів» [28].

Саме тому вважаємо національно-патріотичне виховання базовим аспектом у формуванні особистості і основоположним принципом подальшого розвитку системи освіти України.

Достойним внеском у розвиток думки про необхідність розвитку національно-патріотичного виховання на основі національно-патріотичних цінностей став Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання». Цим документом визначено мету національно-патріотичного виховання, яке полягає у формуванні «національно-культурної громадянської ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку суспільно-державницьких та духовно-моральних цінностей Українського народу»[56].

Опираючись на дослідження Н. Сукачової, ми виокремлюємо 4 основних *напрямки* національно-патріотичного виховання, кожен з яких має на меті формування певних базових цінностей (додаток А).

Сьогодні, на думку проф. В. Анрущенко, «не варто спрощено й прямолінійно трактувати патріотичне виховання, як це завжди відбувалося раніше. Сьогодні ми повинні розуміти, що це комплекс спільних дій усіх сфер і галузей суспільства. Наше завдання на сьогодні - сформувати й представити глибокі концептуальні й теоретичні засади, на яких будуватиметься патріотичне виховання» [39].

Крім того, як вважає Є. Сверстюк, «ніхто в Європі не чекає України, котра не має обличчя, котра не має мови, стилю» [38]. Тому сьогодні важливо усвідомити, що патріотичне виховання дуже важливим компонентом складником загального процесу формування особистості, це систематична й цілеспрямована діяльність як органів державної влади, громадських організацій, так і кожного особисто.

Таким чином, у параграфі 1.1. ви сформувавши визначення національно-патріотичного виховання як процесу, його напрямки та завдання, особливості реалізації у закладах вищої освіти.

Отже, резюмуємо: заклади вищої освіти є потужними соціальними інститутами, які можуть й повинні формувати стійку національно-патріотичну позицію та світогляд здобувачів вищої освіти як запоруку її науково-технологічного та соціально-економічного розвитку. Саме на заклади вищої освіти держава і суспільство покладають сучасні завдання формування національної ідентичності і патріотизму студентів, збереження єдиного соціокультурного простору України, формування ціннісної системи – відкритої, варіативної, духовно і культурно насиченої, толерантної, яка забезпечить становлення національної ідентичності, справжньої громадянськості й патріотизму. Основними напрямками національно-патріотичного виховання є: громадянсько-патріотичне, патріотичне, військово-патріотичне, морально-духовне виховання.

1.2. Моделювання процесу формування готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання

Сучасний фахівець будь-якої галузі, а особливо галузі освіти, передусім має бути особистістю, яка є носієм національних цінностей, гуманізму, яскравим прикладом громадянина та патріота, що створює

умови для розвитку гуманістично-орієнтованого конкурентно-спроможного громадянського суспільства.

Саме на формування такої особистості спрямоване національно-патріотичне виховання у закладах вищої освіти. Тому, виходячи з теми нашого дослідження, ми маємо розкрити зміст понять, які формують базове поняття дослідження: це поняття патріотизму, національної ідентичності, культуровідповідності.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує зміст поняття «патріотизм» як «любов до Батьківщини, відданість їй та своєму народові, готовність прийти на її захист»[9]. Поряд з цим патріот – це той, хто виявляє патріотизм, тобто «любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» [9, с.894]. у змісті визначених понять на перше місце виходить емоційно-почуттєва сфера особистості, категоріями якої є: любов, відданість, готовність. Педагогічний словник (за редакцією М. Ярмаченко) трактує поняття «патріотизм» «суспільний і моральний принцип, що характеризує ставлення людей до своєї країни, яке виявляється в певних діях і складному комплексі суспільних почуттів, що звичайно називається любов'ю до батьківщини» [41, с.356]. Поряд з цим С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику розкриває досліджуване нами поняття як одне «з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури». При цьому дослідник акцентує увагу на тому, що явище патріотизму є соціально-історичним і виявляється «в практичній діяльності у вигляді патріотичних поглядів і переконань і спрямовується на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів» [15, с.249].

Дещо інакше подано трактування поняття «патріотизм» в «Енциклопедії освіти»: це «суспільний моральний принцип діяльного ставлення до свого народу, що віддзеркалює національну гордість і любов до Вітчизни, громадянську відповідальність за її долю, а також емоційне

підпорядкування особистістю свого життя спільним національним інтересам і виявляється в готовності служити Батьківщині й захищати її від ворогів» [19, с.633].

Не можемо не звернути уваги на той факт, що історико-філософський аспект патріотизму, що його представляють у наукових дослідженнях українські мислителі Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Юркевич, К. Ушинський, І. Франко, О. Духнович, Я. Чепіга та інші, розглядається як суспільно-історичного явище, що характеризується соціально-політичними, економічними, етнокультурними та іншими аспектами та особливостями конкретного суспільства конкретної епохи. Основоположними при цьому є такі характеристики, як знання історії свого народу і повага до неї, сформованість національної свідомості, знання рідної мови, любов і відданість своєму народу та його ідеалам.

Українська нація, на відміну від інших слов'янських «родичів», завжди був і є носієм високоморальних загальнолюдських цінностей, які найбільше цінувалися в суспільстві: толерантність, емпатія, доброзичливість, тактовність, гуманність, доброта, чесність, щирість. Якщо звернутися до історії філософської думки в Україні, стає зрозуміло, що найвищою цінністю була і є людина, як вінець Божого творіння. Українське суспільство намагається робити все для того, щоб створити необхідні умови для реалізації людиною своїх задатків і потенцій. Ця думка випрацьована у дослідженнях І. Вишенського, М. Лопатинського, М. Козачинського, Ф. Прокоповича, С. Яворського, М. Коцюбинського, М. Драгоманова та інш.

У психолого-педагогічних напрацюваннях вітчизняних науковців І. Беха, О. Єжової, В. Кириченка, В. Нечерди та інш. патріотизм постає виступає ключовою цінністю особистості, без якої її соціальне життя буде позбавлене важливих зв'язків і відносин, що визначають її просоціальну позицію, тобто буде неповноцінним.

Науковиця Н. Волошина вважає, що патріотизм є елементом системи духовних цінностей людини, її світоглядної позиції. Як якість особистості, патріотизм не є генетично спадковим, а формується під впливом соціуму [12].

Визначальною для нашого дослідження є думка науковця О. Вишневського, який акцентує увагу на діяльнісній характеристиці патріотизму і зазначає, що патріот не обмежується пасивною любов'ю до своєї Батьківщини, він щиро працює для її блага, для добробуту народу та його процвітання: він розбудовує господарство, культуру, економіку, захищає честь своєї держави та примножує її багатства [10]. Він навіть виокремлює види патріотизму (етнічний, територіальний і державницький).

На думку дослідника Я. Томашук, «патріотизм сьогодні має поліфункціональне значення, тому що кожен для себе розуміє його індивідуально. Це внутрішнє почуття любові, поваги та відданості своїй Батьківщині. Справжній патріот повинен поважати свою культуру та звичаї. Культурна історична спадщина – це невід'ємна частина нації; її збереження – одне з основних завдань справжніх патріотів» [55].

Таким чином, у результаті узагальнення проведеного наукового аналізу джерел ми сформуваємо власне тлумачення поняття «патріотизм»: *це складна інтегральна якість особистості, показниками якої є ціннісне ставлення до Батьківщини, її історії та культури, а також діяльність, спрямована на єднання і гармонізацію сучасного українського суспільства, збереження його самобутності і культурної своєрідності.*

Аналізуючи наукові напрацювання, ми дійшли до усвідомлення поняття «патріотичні цінності», до яких належать національна ідея, українську мову, національна культура, історія нації і держави, національна самовизначеність, громадянська активність, дотримання законів [27; 36].

Так, дослідник Н. Комісаренко визначає патріотичні цінності як інтегровану властивість особистості, котра визначає її спрямованість на

рівень розвитку загальнолюдських, національних цінностей і виявляється в стійкому емоційно-ціннісному ставленні вихованця до себе, ровесників, свого народу, нації, Батьківщини, у вмінні ідентифікувати себе зі своїм народом та здатності до самореалізації на благо Вітчизни [26].

Велике значення для розуміння патріотичних цінностей як педагогічної категорії має спадщина В. Сухомлинського. Він досліджував патріотизм як єдність моральних цінностей, політичних ідей і установок, моральних почуттів. Педагог вважав, що патріотичне виховання - це особлива сфера духовного життя особистості, яка диктує правила поведінки людини у соціумі [51].

У сьогоденні, суспільні та соціальні умови якого продиктовані повномасштабним вторгненням і веденням військових дій на території нашої держави, поняття «патріотичні цінності» набуває нового трактування: це сукупність суспільних поглядів і моральних принципів, що характеризують ставлення людей до своєї країни, яке знаходить свій прояв у визначеному способі дій та складному комплексі суспільних почуттів, що загально називається любов'ю до батьківщини. Патріотичні цінності як культурно-історичний феномен не абсолютизує жоден з періодів безперервної вітчизняної історії; це явище синтетичне, яке відображає все незаперечно цінне, накопичене нацією [52; 57].

Науковиця О. Стьопіна, досліджуючи проблему формування патріотизму у студентів засобами мистецтва, визначає досліджуваний феномен як інтегральну цінність та духовно-моральну якість особистості, яка реалізується в любові та повазі до Батьківщини, усвідомленню духовного зв'язку з нею та власної громадянської відповідальності за долю Батьківщини: це і готовність у разі потреби стати на її захист, і чітке національне самовизначення, а також збереження і примноження національних духовних і матеріальних цінностей [50, с.12].

Таким чином, на основі аналізу теоретичних досліджень з проблеми формування патріотичних цінностей у здобувачів освіти, ми виводимо

узагальнене визначення одного з ключових понять нашого дослідження: *патріотичні цінності - інтегроване особистісне утворення, уявлення про взірець громадянської поведінки, яка характеризується ціннісним ставленням до України, потребою у діяльності на благо держави та сталий розвиток українського суспільства, а також актуалізованою потребою наслідування патріотичних ідеалів і патріотичної поведінки.*

Ще одним ключовим поняттям нашого дослідження є феномен «національна ідентичність» - термін, який не має однозначного трактування у дослідженнях науковців.

Ми дослідили погляди науковців та узагальнили їх у таблиці (табл.1).

Таблиця 1

Трактування дослідниками поняття «національна ідентичність»

ПІБ науковця	Трактування поняття «національна ідентичність»
М. Боришевський	«усвідомлена нацією найбільш актуальна мета, на шляху до досягнення якої нація спроможна якнайповніше розкрити й реалізувати свої потенційні можливості, зробити політичний внесок у розвиток людської цивілізації та знайти достойне місце серед інших національних спільнот»
Е. Гелнер	«національна ідентичність – це суспільство з високим типом культури, яку поділяють усі громадяни незалежно від їхнього соціального стану. І головна роль у формуванні національної ідентичності належить культурі, в основі якої лежить єдина національна мова»
С. Ентоні	«підтримання та відтворення певного складу цінностей, символів, спогадів, міфів і традицій, які складають відмінну культурну спадщину нації, а також ідентифікація окремих індивідів з цією спадщиною, складом цінностей, символів, спогадів, міфів та традицій»
П. Мовчан	«Визнання народом самого себе, знання і повага історії, національної культури, території; усвідомлення народом своїх особливих рис, розуміння членами національної групи своїх інтересів, прагнень, цілей, ідеалів, потреб тощо»
Е.Сміт [48]	Абстрактна, багатовимірну конструкція, аз багатьма різноманітними сферами життя і схильна до численних перетворень і поєднань, найголовнішими ознаками якої є історична територія, спільні міфи та історична

	пам'ять, спільна культура, єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів, спільна економіка.
М. Шульга	«центральний елемент етнічної самосвідомості, що, у свою чергу, є складовим елементом структури етнічної свідомості поряд із такими елементами, як етнічний характер, етнічний темперамент, етнічні звички, етноцентризм, етнічні почуття»
Н. Яковенко	«система поглядів, ідей стосовно комплексу питань, пов'язаних з існуванням і розвитком суспільства, нації, всього народу»

Таким чином, провівши аналіз напрацювань дослідників з питання визначення змісту національної ідентичності, у своїй роботі ми будемо користуватись узагальненим трактуванням цього поняття: *національна ідентичність - це мінливе, динамічне утворення, що виступає як визнання народом самого себе і проявляється у знаннях і повазі до історії, національної культури, в усвідомленні народом своїх особливих рис, національних інтересів, прагнень, цілей, ідеалів, потреб і є потужною як консолідуючою, так і диференціюючою силою.*

Напрацювання і дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова підводять до висновку, що формування національної ідентичності у свідомості здобувачів освіти асоціюється із патріотичністю, активністю громадянської позиції, можливістю особистісної та професійної реалізації у своїй державі та високою громадянською відповідальністю під час виконання професійних обов'язків та в позааудиторній роботі [58, с. 1].

Таким чином, ми розкрили зміст понять, на формування яких спрямовано національно-патріотичне виховання у закладах вищої освіти: патріотизм, патріотичні цінності, національна ідентичність. Всі ці поняття становлять зміст *національно-патріотичної вихованості* як результату засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, ступінь сформованості у неї національно-громадянської свідомості, патріотичних

переконань та поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо держави і свого народу, готовності до захистку держави.

Подальше дослідження порушеної нами проблеми національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти потребує з'ясування структури досліджуваних нами понять (патріотичні цінності, національна ідентичність). Ми маємо виокремити компоненти і їх показники, які у подальшому стануть підґрунтям для проведення діагностичного обстеження особистості здобувачів вищої освіти.

Ми проаналізували психолого-педагогічні дослідження з порушеної проблеми, а також дослідження науковців, теми досліджень яких дотичні до теми нашого дослідження, що сприяло реалізації аналітичного підходу до визначення педагогічних умов національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти.

У своєму дослідженні змісту та основних компонентів патріотизму старших підлітків В. Гарнійчук виокремлює емоційно-мотиваційний, рефлексивний, когнітивний та діяльнісний компоненти, які своїй сутності і відтворюють зазначене поняття. Дослідник наголошує, що виховання патріотизму вимагає єдності й цілісності виховного впливу на особистість і «не може бути реалізоване простою сумою механічно сполучених заходів» [13]. Патріотизм формується в процесі й на основі особистої участі здобувача освіти в житті закладу освіти, населеного пункту, а також суспільства. І саме від того, якою буде ця участь, залежатиме рівень сформованості патріотизму [13].

Науковці Н. Бондаренко, С. Косянчук у своєму дослідженні особливостей національно-патріотичного виховання у контексті сучасних викликів наполягають, що компонентами сформованості громадянськості є мотиваційно-ціннісний компонент (цінності й мотиви, що спонукають людину усвідомлювати себе українцем, патріотом і громадянином України); когнітивний складник (знання особою вимог щодо себе в аспекті громадянськості); емоційний компонент (пов'язаний з емоціями й почуттями,

які переживає людина, усвідомлюючи себе українцем, патріотом і громадянином); поведінковий складник (проявляється через українську тожсамість, патріотизм і громадянськість у діях і в поведінці) [5].

Слушною у світлі теми нашого дослідження розроблена система діагностики патріотичного виховання молоді, яку пропонує І. Шкільна, виокремлюючи 1) когнітивний критерій (визначає ціннісне ставлення до Батьківщини, національну ідентифікацію, розуміння та усвідомлення свого місця та ролі в житті України, поваги до державних атрибутів та традицій українського народу, знання своїх прав і обов'язків відображених у законах України, знання основних державних інституцій і принципів демократії); 2) процесуально-діяльнісний критерій (виявляється в активній участі у житті школи, органах самоврядування, толерантному ставленні до представників різних культур, народностей, віросповідань, готовності відстоювати інтереси України і протистояти антиукраїнській ідеології, відстоювати свої права і свою громадську позицію); 3) ціннісно-змістовий критерій (вияв інтересу до історії і культурнодуховної спадщини українського народу, його мови, традицій, звичаїв і моралі, повагу до людей, які проживають і працюють в Україні, інтерес до життя в країні та роботу над собою); 4) рефлексивний критерій (відображає основні мотиви патріотизму у молоді, які впливають на вибір стратегії поведінки, усвідомлення себе громадянином і патріотом України).

Науковиця Ю. Зубцова, досліджуючи формування патріотичних якостей молодших школярів, виокремлює наступні компоненти: когнітивний (знання, елементарні поняття патріотичного змісту), емоційно-ціннісний (патріотичні почуття, позитивне ставлення до явищ патріотичного змісту), діяльнісний (участь у заходах патріотичного змісту, досвід патріотичної діяльності). Згідно із зазначеними критеріями охарактеризовано показники патріотичних якостей трьох груп [22].

Поряд з цим дослідниця О. Абрамчук виокремлює наступні критерії патріотичної вихованості: інтелектуально-пізнавальний (знання історії України, української мови, української культури та традицій); емоційно-

мотиваційний (усвідомлення національної належності, любов до рідної землі, народу, повага до історичного минулого країни, готовність до захисту Батьківщини); діяльнісно-практичний (відповідальне ставлення до навчання, участь у підготовці і проведенні виховних заходів патріотичного зівсту, участь у діяльності патріотичного характеру, самоосвіта та самовиховання з формування патріотичних особистісних рис) [1, 80].

Досліджуючи питання патріотичного фиховання майбутніх офіцерів-прикордонників, В. Мірошніченко виокремлює наступні критерії і показники патріотичної вихованості: 1) пізнавальний (рівень засвоєння знань з історії України; знання сучасних важливих подій в Україні, вироблення власної позиції стосовно них; знання рідної мови, культури, традицій, звичаїв, символіки та мистецтва; здатність оцінювати патріотичну вихованість підлеглих); 2) світоглядний (почуття гордості за свою країну, її видатних людей; інтерес до майбутнього Батьківщини, ДПСУ, відчуття причетності до нього; усвідомлення своєї належності до рідного народу, його духовних надбань; повага до рідної мови, культури, традицій); 3) мотиваційний (свідоме ставлення до участі у розбудові незалежної держави, зміцнення її авторитету на світовій арені, службі на користі українського народу; усвідомлення значущості патріотичного виховання для майбутньої професійної діяльності; формування установок на патріотичну діяльність; прагнення до самовдосконалення особистості, поглиблення патріотичних знань); 4) діяльнісно-вчинковий (уміння застосовувати набуті знання у службовій діяльності; уміння оцінювати патріотичний потенціал заходів, занять, підлеглих та колективу; уміння самостійно організовувати процес патріотичного виховання серед підлеглих; уміння займатися патріотични самовихованням) [34, с.289].

Науковиця О. Стьопіна подає багатокomпонентну структуру патріотизму:

1) духовно-моральний компонент (почуття любові до Батьківщини, моральної відповідальності перед нею, відчуття духовного зв'язку зі своїм народом);

2) когнітивний компонент (комплексні знання з історії та культури Батьківщини, патріотична свідомість);

3) ціннісний (потреба в інтеріоризації системи духовно-моральних і культурних національних і загальнолюдських цінностей, серед яких належне місце посідає патріотизм);

4) діяльнісний (готовність діяти на благо своєї країни, відстоювати її інтереси, захищати їх тощо);

5) ідентифікаційний: (етнічна самоідентифікація, національна ідентифікація, громадянськість) [50, с.15].

Не схожою на класифікації попередньо проаналізованих ануковців є структура національно-патріотичної вихованості, представлена у дослідженнях О. Жаровської. Дослідниця виділяє види національно-патріотичної вихованості, які, на її думку, можуть виступати критеріями:

«1) особистісно-родинний – характеризується здатністю студента любити ближніх, тобто відчувати любов не тільки до себе самого;

2) етнічний – виявляється у «свідомому патріотизмі»– прагненні своїми вчинками сприяти благоустрою та процвітанню місця проживання;

3) державний – передбачає прагнення відстоювати державні інтереси на всіх рівнях буття;

4) суперетнічний – відбиває сформованість патріотичного почуття як духовно- моральної якості особистості: передбачає сформовану здатність особистості ідентифікувати себе як суб'єкта східнослов'янської цивілізації;

5) надособистісний – передбачає здатність особистості ставитися з християнською толерантністю до представників інших народів, культур, релігійних конфесій;

6) маргінальний – особистість не ідентифікує себе з жодною культурою

(виявляється у відсутності патріотичної, національної та етнічної ідентифікації)» [21, с. 39].

Таким чином, на основі аналізу науково-педагогічної літератури (О. Абрамчук, Н. Вдовенко, С. Гантінгтон, О. Гора, О. Жаровська, Ю.Зубцова, О. Колодій, О. Кін, В. Мірошніченко, Д. Пінтковська, І. Шкільна та ін.) нами встановлено, що національно-патріотичне виховання, спрямоване на національно-патріотичну вихованість особистості, передбачає розкриття її структурних компонентів. Найбільш практичною нам видається саме трикомпонентна структура досліджуваного феномена.

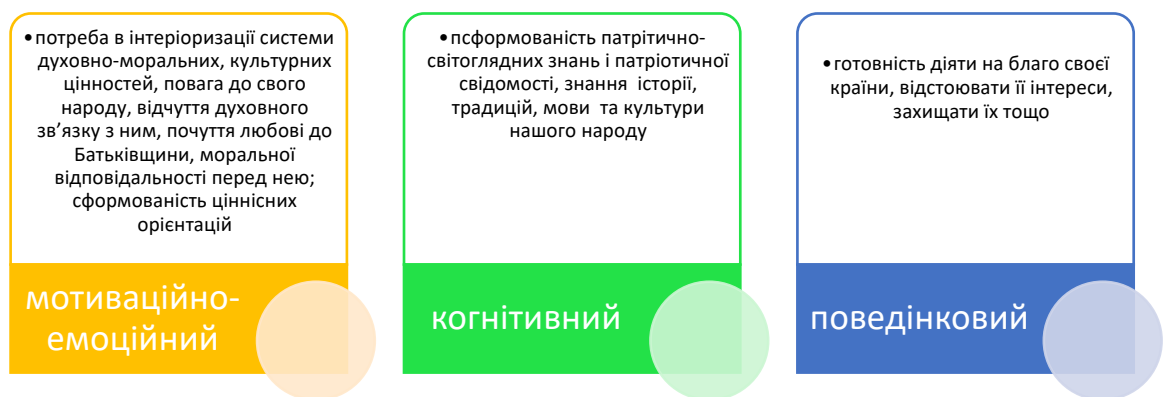


Рисунок 1. Структурні компоненти національно-патріотичної вихованості та показники їх вияву

У результаті проведеного аналізу науково-педагогічної літератури нами було визначено структуру національно-патріотичної вихованості (рис.1).

Є зрозумілим, що визначені компоненти національно-патріотичної вихованості можуть виявлятися на різних рівнях, тобто мати різний, нижчий чи вищий, ступінь прояву. Єдиного підходу до визначення рівнів сформованості того чи іншого компонента в педагогічних дослідженнях не вироблено. Відповідно, компоненти досліджуваного феномену (національно-патріотичної вихованості) у показниках їх прояву можуть мати різні рівні сформованості.

У дослідженнях науковця В. Борисова описано таку класифікацію рівнів сформованості національної свідомості: 1) примітивний (в особистості

починає зароджуватися система непрямой аргументації, за допомогою якої суспільство починає перші спроби осмислити відчуття спільності; утворюються різноманітні міфи; робляться перші спроби використати систему етнічної аргументації на користь єдності членів суспільства); 2) нерозвинений рівень розвитку національної свідомості (досягнута інтеграція усвідомлюється суспільством як спільність інтересів і розвивається переконання в необхідності спільно захищати спільні інтереси); 3) розвинений рівень розвитку національної свідомості (нація остаточно усвідомлюється як політична єдність; функціональна готовність суспільства до системного захисту національних інтересів дуже висока) [7].

Цікавою є класифікація рівнів вияву досліджуваної якості, як розробила Д.Дудова, виокремивши оптимальний, допустимий і критичний рівні вияву національно-патріотичної свідомості [17].

Переважає кількість науковців, досліджуючи поняття патріотизму, національної ідентичності, національної самосвідомості, віддають перевагу трирівневій структурі вияву досліджуваної якості: низький, середній, високий (В. Борисова, Н. Бондаренко, О. Стюпіна та інш.).

Проаналізувавши дослідження науковців, систематизувавши їх, ми виокремили оптимальну систему вияву національно-патріотичної вихованості, взявши за основу систему Д. Дудової (табл.2).

Таблиця 2

Рівні вияву
національно-патріотичної вихованості здобувачів вищої освіти

Рівні сформованості	Характеристика рівнів
Оптимальний	Характеризується стійкою мотивацією до активної діяльності патріотичного спрямування; наявністю чітко аргументованої патріотичної позиції; стійкими ціннісними орієнтаціям; глибоким розумінням сутності патріотизму; чітким усвідомленням своєї ідентичності з рідним народом.
Допустимий	Окреслюється вибірковою мотивацією, яка дозволяє особистості усвідомити взаємозалежність своїх прав

	<p>та обов'язків як визначальних атрибутів державності; чіткою патріотичною позицією та сформованими патріотично-ціннісними орієнтаціями, переконаннями й ідеалами.</p> <p>Студенти цього рівня вирізняються змістовно-нормативним мисленням, знають народні обряди, звичаї, традиції, норми та способи їх прояву. Їх уміння дозволяють брати участь у діяльності патріотичної спрямованості.</p>
Критичний	<p>Окреслюється ситуативно-імпульсивною мотивацією до різних видів діяльності, що проявляється за конкретних зовнішніх і внутрішніх умов; репродуктивним осмисленням законів та інших атрибутів державності; ситуативним усвідомленням свого взаємозв'язку з культурою, звичаями та традиціями рідного народу, а також репродуктивними вміннями, що виявляються в різних видах діяльності.</p> <p>Здобувачі освіти поверхнево знають традиції, звичаї та розуміють їх на рівні емпіричних фактів без відповідного узагальнення.</p>

Отже, у параграфі ми виокремили компоненти досліджуваного феномену «інформаційно-комунікаційна компетентність» (мотиваційно-емоційний, когнітивний, поведінковий), показники їх вияву та рівні їх вияву (оптимальний, допустимий, критичний).

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи було проведено теоретичний аналіз проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процес дистанційного навчання та визначено основні функції майбутніх педагогів у цьому процесі. На основі аналізу сучасних наукових джерел встановлено, що готовність педагогів до ефективного використання ІКТ є багатокомпонентним явищем, яке включає професійні, методичні, технічні та психологічні аспекти. Зокрема, педагог має не лише володіти технічними навичками роботи з цифровими платформами та програмним

забезпеченням, а й уміти інтегрувати технології у педагогічну діяльність, планувати дистанційні заняття, організовувати комунікацію зі студентами та оцінювати результати навчання в умовах дистанційного середовища.

У підрозділі 1.1 було теоретично обґрунтовано функції майбутніх педагогів у процесі впровадження ІКТ. Було визначено, що ключовими функціями є: організаційно-методична, навчально-розвивальна, комунікативна та контролююча діяльність, що забезпечує ефективність дистанційного навчання. Крім того, підкреслено роль самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів у розвитку професійних компетентностей, що дозволяє швидко адаптуватися до змін інформаційного освітнього середовища та впроваджувати новітні технології в навчальний процес.

У підрозділі 1.2 здійснено моделювання процесу формування готовності майбутніх педагогів до застосування ІКТ у дистанційній освіті. Розроблена модель передбачає поетапне формування компетентностей, що включає: набуття теоретичних знань про інформаційні технології, розвиток практичних умінь роботи з цифровими платформами та програмами, а також формування методичних навичок організації навчального процесу з використанням ІКТ. Особливу увагу приділено інтеграції педагогічних та технічних компетентностей, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до підготовки майбутніх педагогів та гарантувати їх ефективну діяльність у цифровому освітньому середовищі.

Підсумовуючи, можна зробити такі основні висновки з теоретичного аналізу:

1. Готовність майбутніх педагогів до використання ІКТ є багатокомпонентною категорією, що включає професійні знання, методичні уміння, технічні навички та психологічну готовність до роботи в умовах дистанційного навчання.

2. Формування готовності педагогів потребує системного та поетапного підходу, що поєднує теоретичну підготовку, практичні тренінги та методичне супроводження навчального процесу.

3. Розроблена модель формування готовності майбутніх педагогів до застосування ІКТ забезпечує інтеграцію теоретичних знань та практичних навичок, стимулює активну навчальну діяльність студентів і сприяє розвитку їх професійних компетентностей.

4. Теоретичний аналіз підтвердив, що ефективне впровадження ІКТ у дистанційну освіту залежить від здатності педагога самостійно адаптувати технології до навчальних цілей, обирати оптимальні методи організації навчального процесу та забезпечувати високий рівень комунікації зі студентами.

Таким чином, результати теоретичного аналізу створюють науково-методичну основу для практичного дослідження ефективності підвищення рівня готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні, що розглядається у другому розділі роботи

Завданнями першого (теоретичного) розділу нашого дослідження було визначення теоретичних засад проблеми національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти а саме: визначити зміст, мету, завдання і напрямки національно-патріотичне виховання як компоненту освітнього процесу закладів вищої освіти; з'ясувати зміст основних понять, що становлять термінологічне поле дослідження і на формування яких спрямовано національно-патріотичне виховання у закладах вищої освіти; визначити компонентну структуру ключового поняття дослідження – «національно-патріотична вихованість».

Стосовно першого завдання, то ми визначили, що *національно-патріотичне виховання* здобувача вищої освіти – це формування патріота України, що виявляє готовність самовіддано будувати її як суверенну демократичну правову державу, виявляє національну гідність, знає свої права та обов'язки, сприяє встановленню правил мирного співіснування в суспільстві, самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури. *Метою* національно-патріотичного

виховання у закладі вищої освіти є формування свідомого громадянина – патріота української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів.

Основними напрямками національно-патріотичного виховання є: громадянсько-патріотичне, патріотичне, військово-патріотичне, морально-духовне виховання.

Ключовими поняттями, якісними характеристиками особистості, на які спрямовано національно-патріотичне виховання у закладах вищої освіти, є патріотизм, патріотичні цінності, національна ідентичність.

Компонентами досліджуваної якості (національно-патріотична вихованість) є мотиваційно-емоційний, когнітивний, поведінковий), а рівнями вияву-оптимальний, допустимий і критичний.

РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Діагностика рівнів готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання

На сьогоднішньому етапі відродження України як суверенної європейської держави нагальною є необхідність створення принципово нової системи національно-патріотичного виховання студентської молоді. Для цього потрібно сформулювати і реалізувати такі педагогічні умови, які б сприяли найбільш ефективній реалізації цього багатовекторного процесу.

Для визначення педагогічних умов національно-патріотичного виховання нам необхідно з'ясувати зміст цього терміну.

У трактуванні терміну «педагогічні умови» переважна кількість науковців приходять до висновку, що вони характеризують певну мету і систему формування визначених конкретних якостей та особистості взагалі (С. Гаряча, О. Дурманенко, Л. Крамаренко); окреслюють зміст, форми і методи формування певних якостей (Г. Селевко, Є. Слободнюк); є кінцевою метою організованої цілеспрямованої педагогічної діяльності, спрямованої на вирішення педагогічних завдань (О. Камінська, Л. Гончар, Н. Яковлева).

Тлумачний словник не дає однозначного тлумачення поняття «умова»:

- 1) «необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення, утворення чого-небудь»;
- 2) «обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь»;
- 3) «правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, дійсності» [9].

У «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» міститься наступне визначення поняття «умови»: «стійкі обставини, які визначають стан і розвиток функціонуючих педагогічних систем» [47, 34].

Проблема обґрунтування педагогічних умов національно-патріотичного виховання студентської молоді знаходиться у центрі уваги багатьох дослідників: О. Абрамчук (педагогічні умови патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в технічних навчальних закладах), Т. Анікіної (педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства), Н. Волошиної (педагогічні умови патріотизму сучасного українського суспільства), Т. Гавлітіна (педагогічні умови національно-патріотичного виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу), В. Коваль (педагогічні умови патріотичного виховання учнів на етапі вивчення української літератури в старших класах загальноосвітньої школи), В. Дзюби (педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх офіцерів), О. Доценко (педагогічні умови військово-патріотичного виховання в українських збройних формуваннях) та ін.

Науковці І. Бех, О. Докукіна та інш. визначають педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей організаційних форм, методів, змісту і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [4].

На думку О. Дурманенко, педагогічні умови – це «особливості організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості студента, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення» [18, с.135].

Дослідниця В. Манько репрезентує педагогічні умови як внутрішні параметри та зовнішні характеристики певного процесу, сукупність яких забезпечує високу ефективність освітнього процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [32, с. 155].

О. Бражнич педагогічні умови визначає як сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [8].

У нашому дослідженні ми будемо оперувати наступним визначенням поняття «педагогічні умови»: *це сукупність обставин, факторів, параметрів, які мають забезпечити ефективність процесу національно-патріотичного виховання молоді.*

У дослідженнях науковця І. Беха визначено чинники можливого негативного впливу на національно-патріотичне виховання у закладах освіти та причини нівелювання національних цінностей в умовах військової агресії та інформаційної війни рф щодо України:

-велика кількість російськомовного населення, відлученого від української мови;

-спотворення історичних фактів та не сприймання як автентичності української мови та культури, так і самого існування нашої нації;

-витіснення української мови з медіаринку та довготривала боротьба за статус російської як другої державної;

-застосування некоректних політичних технологій, які сприяли розмежуванню регіонів України;

-ностальгії за радянським минулим[4].

Методологічну основу національно-патріотичного виховання здобувачів освіти становить особистісно-орієнтований підхід, який чітко обґрунтовано дослідником І. Бехом [4]. У працях науковця підкреслюється важливість взаємовідносин викладачів, наставників академічних груп і кожного студента, ставлення до здобувачів освіти як до суспільно зрілої, дорослої особистості на засадах взаємної поваги і толерантності. Така умова уможливорює інтенсифікацію процесу національно-патріотичного виховання студентів, сприяючи розвитку в них основних якостей національної вихованості та її компонентів.

У державній Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді задекларовано ряд принципів, яких доцільно дотримуватись в освітньому процесі закладів освіти:

1. Принцип національної спрямованості, вияв якого маємо у ціннісному ставленні молоді до національних ознак (любов до рідної землі; шанобливе ставлення до надбань національної культури, повага до представників своєї нації й толерантність та емпатія у ставленні до представників інших націй, до їх культури, національна самоповага тощо).
2. Особистісна активність та саморегуляція здобувачів освіти, їх самостійність, активна особиста позиція та здатність приймати відповідальні виважені рішення у взаємодіях із представниками своєї та інших націй.

Проблему визначення й обґрунтування педагогічних умов формування національної ідентичності, патріотизму, патріотичних цінностей, патріотичної позиції, патріотичної вихованості молодого покоління є актуальною для досліджень багатьох науковців: В.Кульчицький (педагогічні умови формування патріотичної вихованості учнів в умовах глобалізації), О.Абрамчук (педагогічні умови патріотичного виховання студентів в технічних навчальних закладах), Т.Анікіна (педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства), Г.Розлуцька (формування національної свідомості українців у процесі державотворення), Н.Волошина (Педагогічні умови патріотизму сучасного українського суспільства), Т.Гавлітіна (педагогічні умови національно-патріотичного виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу), Г.Коломєць (патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор), В.Коваль (педагогічні умови патріотичного виховання учнів у процесі вивчення української літератури в старших класах загальноосвітньої школи), В.Дзюба (педагогічні умови

патріотичного виховання майбутніх офіцерів), О. Доценко (педагогічні умови військово-патріотичного виховання в українських збройних формуваннях) та ін.).

На основі аналізу досліджень, теми яких дотичні до теми нашого дослідження, ми виокремили *педагогічні умови національно-патріотичного виховання у закладі вищої освіти* в умовах агресії росії проти України:

1. Використання виховного потенціалу освітніх компонентів з метою формування національно-патріотичного виховання студентів.

Вибір *першої* педагогічної умови продиктований усвідомленням ролі навчально-пізнавальної діяльності студентів як провідної у професійній підготовці. Використання потенціалу навчальних дисциплін можливе шляхом внесення ціннісних складових у зміст певних освітніх компонентів.

Для формування національно-патріотичної вихованості здобувачів освіти весь освітній процес університетського середовища повинен бути насичений різними аспектами патріотичного виховання. Оптимальними тут є дисципліни соціально-гуманітарного циклу.

Наприклад, науковиця Л. Єршова переконана, що обов'язковим у закладах вищої освіти є «вивчення дисциплін соціогуманітарного циклу (філософії, історії, політології, релігієзнавства, соціології, педагогіки, психології, культурології тощо), покликаних формувати усвідомлене та критичне сприйняття громадянами знань про людину, суспільство, державу» і пропонує прийняти закон України про соціогуманітарну освіту, який би «сприяв формуванню чутливості суспільної і політичної свідомості українців до будь-яких проявів людиноненависницької ідеології» [20].

Доцільним на заняттях є використання таких методів, що сприятимуть національно-патріотичному вихованню:

- кейс-метод, дискусії, методи портфоліо викладача, педагогічні ситуативні задачі, діалогова форма занять, педагогічні тренінги, ділові і рольові ігри).
- інтерактивні технології навчання, наприклад: «Національно-патріотичний компас», «Календар національно-патріотичної взаємодії», «Відкриваємо Україну разом», «Творча Україна», «Національно-патріотична мозаїка», «Абетка національних традицій України», «Палітра національно-патріотичної виховної творчості» та ін.);
- виконання творчих колективних завдань (есе, творів, рефератів, доповідей, проектів та ін.); засоби (Інтернет, YouTube та ін.).

Організація процесу навчання з урахуванням цілей і завдань національно-патріотичного виховання вимагає оптимізації змісту навчальних програм, опанування викладачами всіма компонентами процесу навчання, розуміння ними того, що повинно відбиватися в робочих навчальних програмах і реалізовуватися в процесі засвоєння студентами знань, умінь і навиків з предмету на лекціях, семінарах, практичних заняттях і в процесі самоосвіти та самовиховання студентів.

Значні можливості у плані формування патріотичних цінностей закладені у змісті таких освітніх компонентів ОПП 015.37 Професійна освіта («Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»), як «Етнокulturологія», «Філософія», «Правова культура особистості», «Загальна та професійна педагогіка», «Формування ціннісного світогляду», «Основи педагогічної майстерності», а особливо – у змісті дисципліни «Аксіологія державотворення в Україні». Тут ми погоджуємось із думкою Г. Розлуцької, що національно-патріотична вихованість формується на основі історичних знань, зміст яких містить знання про національний ідеал, національні та загальнолюдські цінності, а також знання про свою історію, культуру, тобто про свою національну спільноту, про конкретних носіїв національної самосвідомості та

представників спільноти, які найповніше втілюють у собі національний характер [45].

Крім того, хочемо зауважити, що чільну роль у формуванні національно-патріотичної вихованості здобувачів освіти відіграє освітній компонент «Філософія», у змісті якого патріотизм розглядається як надважлива цінність особистості. «Базисні положення теорії пізнання, положення про зв'язок об'єктивної та суб'єктивної дійсності, про особистість як суб'єкт пізнання є методологічною основою патріотичного виховання. Формування світогляду майбутніх учителів є підґрунтям для синтезу знань, які отримані в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін. У свідомості студентів формуються морально-патріотичні цінності» [21, с.130].

Пізнання та усвідомлення кожним студентом національних філософських ідей, поглядів сприяє духовній цілісності особистості.

Друга педагогічна умова - використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу національно-патріотичного виховання.

Напрацювання науковців сучасності (Дж. Баркет та П. Госмен, О. Власенко, Н.Череповська та інш.) переконливо доводять важливість ролі інформаційно-інформаційних технологій та віртуального освітнього середовища ЗВО у процесі національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти. Документи, ратифіковані країнами-членами Європейського Союзу та Ради Європи – Consultation on the future «EU 2020» Strategie [63], Opter pour la croissance, innovation et emploi dans une societe fondee sur la cohesion [64] – відзначають вплив розвитку інформаційних технологій на формування суспільства XXI століття.

Одним із сучасних методів формування національної ідентичності є метод проектів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Використання методу проектів ґрунтується на певних етапах і виборі актуальної теми. Цікавими для здобувачів вищої педагогічної освіти

є створення довгострокових проєктів. Серед проєктів патріотичної спрямованості це – «Україна – європейська країна», «Кращий знавець історії політичної думки», «Я – родина – Україна», «Долаємо стереотипи разом». Участь студентів у проєктній діяльності сприяє виявленню в них патріотичних почуттів (любові до своєї країни, своїх рідних, толерантного ставлення до інших національностей) та інш.

Маємо зауважити, опираючись на думку І. Курліщук, що розвиток ІТ технологій, хмарних серверів та віртуальних мереж створюють нове виховне середовище, що вимагає від науковців та освітян креативних ідей і підходів щодо ефективного його використання стосовно такого важливого сьогодні аспекту як виховання громадянина і патріота України [29].

Тотальна присутність молоді в Інтернет-середовищі створює передумови для нового формату громадянської активності молоді як в соціальних мережах, так і в форматі інформаційних проєктів соціального, юридичного, природоохоронного, благодійного характеру та програм пізнавально-освітнього спрямування в позашкільній роботі.

Через призму усвідомленого критичного мислення формується система ціннісного усвідомлення і, в тому числі, патріотичного ставлення молоді до оточуючих реалій, нетерпимості до корупційних проявів чи позиціонування інституту держави загалом. Молоді люди організуються в соціальних мережах, ініціюючи дискусійні форуми, знаходять і виокремлюють актуальну для них інформацію під тематичними рубриками. Потім – її опрацьовують, узагальнюють висновки і презентують власні проєкти, заходи, доповіді, статті тощо. Таким чином формується власне «Я» молоді людини. Молодь, спільно з однодумцями, під егідою молодіжних громадських організацій чи, гуртуючись навколо суспільнозначимих ініціатив і трендів у соціальних мережах, організовує різноманітні акції, кампанії, флешмоби тощо.

Підтримуємо переконання окремих науковців, що ефективність формування світоглядної позиції та національно-патріотичної вихованості здобувачів освіти в умовах інформаційної війни переважно залежить від використання в патріотичному вихованні інтернет-ресурсів з україноцентричним змістовим наповненням. При цьому особливу роль відіграє використання ІКТ з метою налагодження веб-комунікації між здобувачами освіти і, наприклад, відомими і досвідченими істориками, етнографами, лінгвістами, політичними експертами, духовними авторитетами сучасності. Звичайно, це вимагає детального контент-аналізу інтернет-каналів з україноцентричним просвітницьким змістом.

Третя педагогічна умова - залучення здобувачів освіти до участі в соціально-значущих проектах патріотичного спрямування.

Вибір третьої умови обумовлений тим, що найбільш ефективний вплив на формування патріотичної свідомості здійснюється під час активної взаємодії дорослих і дітей.

Одним із напрямів соціально-значущої діяльності закладів освіти на сьогодні є волонтерський рух. Студенти-волонтери беруть участь у проведенні різних акцій: Всеукраїнського місячника Червоного Хреста, «Від серця до серця», «Добро починається з тебе», «Милосердя», Дня святого Миколая, Дня донора. Волонтери проводять бесіди організовують збір коштів, продуктів харчування, іграшок, канцтоварів тощо.

Зараз популярності набувають українські традиції в усьому світі (музичні твори, танці, декоративно-ужиткове мистецтво, ремесла, святкування та інше). Вони фактично і є одним із найдієвіших засобів національного виховання молодого покоління. Їх джерелами є фольклор, народна педагогіка. Усі самотні традиції покликані формувати духовні цінності українців [24, с. 550-552].

Як відомо, однією з основних форм позанавчальної діяльності та виховання студентської молоді є організація та проведення виховних

заходів спрямованих на формування національної свідомості та громадсько-політичної активності.

Основними формами патріотичного виховання є:

- 1) інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, “філософський стіл”, “відкрита кафедра”, інтелектуальні аукціони, ринги, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права, “жива газета”, створення книг, альманахів);
- 2) діяльнісно-практичні (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, театр-експромт, ігри-драматизації, огляди-конкурси, олімпіади);
- 3) інтегративні (клуби, фестивалі, асамблеї, гуртки);
- 4) діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування);
- 5) індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо);
- 6) наочні (музеї, кімнати, зали, галереї, виставки студентської творчості, книжкові виставки, тематичні стенди тощо).

Результатом національно-патріотичного виховання здобувачів освіти у закладах вищої освіти має стати сформована національно-патріотична вихованість.

Таким чином, у параграфі 2.1. у результаті аналізу теоретичних напрацювань науковців з питань національно-патріотичного виховання у закладах освіти та практики діяльності закладів освіти ми виокремили наступні педагогічні умови національно-патріотичного виховання в умовах університетського середовища: 1) використання виховного потенціалу освітніх компонентів з метою формування національно-патріотичного виховання студентів; 2) використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу національно-патріотичного виховання; 3) залучення здобувачів освіти до участі в соціально-значущих проектах патріотичного спрямування.

2.2 Ефективність підвищення рівня підготовки майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання

Одним із ключових завдань сучасної педагогічної освіти є формування у майбутніх педагогів високого рівня професійної готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Розвиток цифрового середовища освіти та активне впровадження дистанційних форм навчання створюють нові вимоги до педагогів, серед яких виділяються здатність інтегрувати інноваційні технології у навчальні процеси, ефективно організовувати дистанційні заняття та забезпечувати взаємодію з учнями в умовах інформаційного простору.

Ефективність підвищення рівня підготовки майбутніх педагогів безпосередньо пов'язана з комплексом педагогічних, методичних та організаційних заходів, спрямованих на формування професійних компетентностей, що забезпечують якісне використання ІКТ. До таких заходів належать систематичне засвоєння теоретичних знань про технології дистанційного навчання, практичні тренінги з розробки навчальних матеріалів та використання цифрових платформ, а також контроль і оцінювання результатів діяльності студентів у цифровому середовищі. При цьому важливим аспектом є поетапне нарощування компетентностей, що дозволяє поступово підвищувати впевненість майбутніх педагогів у застосуванні інформаційних технологій у навчальному процесі.

Варто зазначити, що ефективність підготовки педагогів визначається не лише рівнем освоєння технологічних навичок, але й здатністю інтегрувати їх у власну професійну діяльність, адаптувати до потреб різних категорій учнів та реалізовувати дидактичні принципи дистанційного навчання. Це передбачає формування критичного мислення, уміння оцінювати педагогічні ситуації та приймати обґрунтовані рішення щодо вибору технологій для досягнення навчальних цілей. Крім того,

ефективність підготовки залежить від мотиваційного компоненту, який стимулює майбутніх педагогів до самостійного пошуку та опанування інноваційних засобів навчання, а також від педагогічної підтримки та зворотного зв'язку, що надається під час навчального процесу.

Для оцінювання ефективності підвищення рівня підготовки майбутніх педагогів до використання ІКТ доцільно застосовувати комплексний підхід, який передбачає поєднання кількісних і якісних методів дослідження. Кількісні методи, зокрема тестування та анкетування, дозволяють виявити зміни у рівні професійної підготовки студентів, тоді як якісні методи, зокрема спостереження, аналіз навчальних продуктів та інтерв'ю, дають можливість оцінити практичне застосування технологій у дистанційній освіті та рівень сформованості методичних умінь.

Таким чином, дослідження ефективності підвищення рівня підготовки майбутніх педагогів до застосування ІКТ у процесі дистанційного навчання є надзвичайно актуальним та важливим, оскільки дозволяє визначити оптимальні шляхи інтеграції інформаційних технологій у педагогічну практику, оцінити результативність педагогічних впливів та сприяти підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців у сфері освіти. Проведений аналіз дозволяє сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо організації навчального процесу, розробки дидактичних матеріалів та застосування інноваційних технологій для досягнення максимальної ефективності підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах цифрового навчального середовища

Критичність і самокритичність сприяють об'єктивному аналізу власної діяльності та вдосконаленню методів викладання і дослідження. Вміння співпрацювати з людьми є важливим для ефективної роботи в колективі, обміну знаннями та досвідом, а також для створення сприятливого навчального середовища для студентів. Таким чином, поєднання цих якостей формує професійну компетентність викладача,

сприяючи як його особистісному, так і професійному розвитку, а також успішній підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності.

Викладач вищої школи, за визначенням В. Гринька, навчає студентів висловлювати здогадки або припущення, перевіряти свою інтуїцію, спрямовує на подальший логічний аналіз висунутих ідей. Він формує у студентів впевненість у своїх силах і віру у здатність вирішувати завдання через демонстрацію позитивних емоцій (здивування, радості, симпатії, переживання успіху тощо) у процесі навчання. Викладач тренує у студентів здатність генерувати можливі рішення (припущення), що призводить до значного підвищення швидкості (кількість продуманих варіантів), гнучкості (кількість різних категорій, до яких можна віднести кожную відповідь) та оригінальності (показник, що відображає унікальність відповіді) мислення. Він усіяко стимулює прагнення студента до самостійного вибору цілей, завдань і способів їх вирішення (Гринько, В. О. (2012). Особливості педагогічної діяльності викладача вищої школи у сучасну епоху. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, (17), 166-173.).

Науковці відзначають, що в процесі навчання викладач виконує безліч ролей, серед яких координатор, методист, джерело інформації, мотиватор, натхненник, президент, контролер, авторитет та інші. Виконання цих ролей перетворює викладача на справжнього професіонала своєї справи. Однак для максимально ефективно організації конструктивної взаємодії зі студентами слід приділяти особливу увагу новим професійним ролям викладача закладів вищої освіти (Gvozdii, S., & Ustianska, O. (2019). Професійні ролі викладача вищої школи у підготовці майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*, (1-2 (24-25)), 141-160.).

Поєднання позицій навчально-методичної, організаційної, науково-дослідницької, виховної та громадської діяльності вимагає від викладача оволодіння сучасними методами роботи зі студентами. У процесі супроводу та підтримки студентської діяльності викладач стає

інтерпретатором, а не лише транслятором інформації; комунікатором, а не просто інформатором; модератором та фасилітатором – активним помічником у процесі самоосвіти; тьютором – консультантом; менеджером; ініціатором навчальних дій, генератором ідей та координатором спільних зусиль:

- викладач допомагає студентам зрозуміти складні концепції, адаптує інформацію під рівень сприйняття кожного студента;
- створює діалогічну атмосферу, де студенти можуть вільно висловлювати свої думки і ставити питання;
- спрямовує дискусії та групові роботи, допомагаючи студентам розвивати критичне мислення та навички командної роботи;
- підтримує студентів у їхньому самостійному навчанні, стимулюючи активну участь у навчальному процесі;
- надає індивідуальні консультації, допомагаючи студентам долати труднощі в навчанні;
- організовує навчальний процес, планує і контролює виконання завдань;
- спонукає студентів до активного пошуку знань, розвиває їхню творчість та інноваційність;
- заохочує студентів до генерування нових ідей та їх реалізації;
- спрямовує зусилля студентів у колективних проектах, забезпечуючи ефективну співпрацю.

Сучасний викладач закладів вищої освіти повинен бути багатограним фахівцем, здатним гнучко реагувати на зміни в освітньому середовищі та ефективно інтегрувати новітні методи та підходи у свою діяльність. Це дозволяє не лише передавати знання, але й розвивати у студентів необхідні компетенції та готувати їх до успішної професійної діяльності в майбутньому.

В умовах розвитку сучасної педагогіки варіативність професійного розвитку викладача вищої школи детермінується низкою компонентів, які є взаємопов'язаними та спрямованими один на одного: дія, особистість та

середовище, а психологічні механізми трансгресії виступають у функції мотиваційних процесів, що забезпечують поштовх до дії; визначають готовність людини витратити необхідну для цього кількість енергії; задають загальний напрямок пошуку цінностей; підтримують дію, впливаючи на її тривалість (Свириденко, Д. Б. (2014). Потенціал педагогіки трансгресії в епоху глобалізації. *Гілея: науковий вісник*, (88), 132-137.).

Педагогічна майстерність сучасного педагога за своєю структурою є багатогранною. Оволодіння майстерністю – складний і динамічний процес формування системи педагогічних компетенцій, зокрема таких, що, розвиваючись, дозволяють студентам – майбутнім учителям, слухачам закладів післядипломної освіти, тим педагогам, які здійснюють професійний саморозвиток власної майстерності, встановлювати внутрішні зв'язки й відношення між фактами та поняттями, розмовами і діями, іншими об'єктами дійсності.

Важливо відзначити, що теоретичні основи педагогічної майстерності є фундаментом для розвитку високопрофесійних вчителів. Ретельний аналіз літературних джерел дозволяє виділити ключові компоненти цього поняття, такі як глибоке розуміння освітніх теорій та психології навчання.

Також важливим аспектом є орієнтація на індивідуальні потреби учнів та використання інноваційних методів. Вивчення теоретичних основ дозволяє вчителям усвідомлено застосовувати різноманітні стратегії навчання та ефективно впливати на розвиток учнів. Педагогічна майстерність базується на сучасних наукових концепціях та вимагає постійного поглиблення знань та вдосконалення практичних навичок.

У підсумку, теоретичні засади стають основою для ефективної педагогічної діяльності, спрямованої на якісний розвиток освіти та формування успішної майбутньої генерації.

У зв'язку з цими умовами необхідно досліджувати інші чинники, які можуть покращити освітню практику в якісних школах, особливо

враховуючи важливість шкільних кадрів і, зокрема, вчителів як професійних вихователів. Вчителі є головними дійовими особами в навчальному процесі учнів. Ці професійні педагоги здобувають необхідні компетенції під час виконання своїх обов'язків викладача та отримують визнання уряду через сертифікацію.

Роль викладача вищої школи є вирішальною для успішного оволодіння учнями знаннями з різних наук, а також для формування характеру, гідності та численних навичок, необхідних у повсякденному житті. Учителі, які мають високу професійну підготовку, ефективно виконують свої обов'язки та відповідальність, сприяючи реалізації очікувань студентів щодо здобуття знань і життєвих навичок, необхідних для успішної інтеграції в суспільство.

З розвитком суспільства змінюються, ускладнюються різні види праці, зокрема педагогічного. Реформа загальноосвітньої та професійно-технічної школи спрямована на підвищення якості діяльності випускників за умов громадського виробництва. Вона викликана потребою суспільства в людях, які люблять працю і вміють працювати творчо, відповідальна дисципліновано, без шлюбу. Реформа та розрахована на підготовку таких людей. Вона передбачає створення нових об'єктивних умов праці педагогів та навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Об'єктивні зміни у функціонуванні педагогічних систем (ПС) відбудуться за такими напрямками:

— Зміняться цілі ПС. Загальноосвітня школа даватиме професію. Але в умовах змагання з нею професійно-технічна школа повинна буде готувати висококваліфікованого робітника широкого профілю, що має ґрунтовну загальноосвітню підготовку, що перевершує випускника школи професійною стійкістю, творчою винахідливістю, відповідальністю у роботі з матеріалом, інструментом у відносинах з виробничим колективом;

- Зміниться зміст навчальної інформації. Воно оновиться як у загальноосвітній, так і професійно-технічній школі. Вже відомо, що для тієї та іншої буде визначено єдиний рівень освіти. Водночас програми враховуватимуть професійну спрямованість учнів. На його базі розпочнеться пошук варіантів професійної спрямованості загальнонаукової та загальноосвітньої підготовки. У педагогічні системи прийдуть нові навчальні плани, програми, підручники, а це, у свою чергу, спричинить необхідність перебудови системи знань, насамперед самих викладачів;
- зміняться засоби педагогічної комунікації, тобто засоби, форми та методи педагогічного впливу. Головним засобом виховання стане продуктивна праця, яка, як це чудово показав А. С. Макаренко, буде засобом справді ефективним, якщо, по-перше, він особливим чином організований, і, по-друге, якщо він поєднується з правильною організацією морального виховання учнів ;
- зміняться форми та методи педагогічного впливу внаслідок того, що ПС вступають у нові взаємини із громадським виробництвом;
- певною мірою зміниться і сам об'єкт педагогічного впливу — учні, через те, що діти почнуть навчатись із шестирічного віку. Більш чіпка пам'ять у шестирічок забезпечить формування вони більш міцного фонду знань, навичок і умінь у початкових, але потім у середніх і старших класах;
- зміняться вимоги до рівня професіоналізму педагогів, у тому числі керівників ПС, викладачів та майстрів виробничого навчання, зокрема внаслідок того, що більш високо оплачуватиметься адміністративна та вся педагогічна робота. Матеріальне забезпечення отримає атестація окремих викладачів та заохочення цілих педагогічних колективів. Все це спричинить збільшення напруженості педагогічної праці внаслідок необхідності суб'єктивної, перебудови знань, навичок, умінь, відносин, самої особистості педагога.

Насамперед, потрібно переосмислення цілей діяльності викладачами і учнями: як створити загальноосвітні, природничі та професійно-технічні дисципліни засобами формування всебічно розвиненої особистості, що володіє професією, як вкlastися з новими завданнями у відведений час, якого явно недостатньо. Суб'єктивна складність перебудови буде зумовлена тим, що реформа розрахована на поглиблення, розширення, зміцнення знань, навичок, умінь, інтенсифікацію акумулювання найважливіших досягнень науково-практичного знання у процесі викладання.

Нові програми та підручники вимагатимуть від педагогів своєрідного переучування: творчого осмислення нового та реконструювання старої системи знань. Це теж буде пов'язане з подоланням стереотипів, що склалися. Оскільки на службу системі освіти прийдуть нові засоби, форми та методи педагогічного впливу та найважливішим засобом впливу стане праця, педагогам доведеться опановувати нові засоби педагогічної комунікації. Навіть зменшення кількості учнів у класах, поділ учнів на дві групи з низки дисциплін створить, з одного боку, найкращі умови для індивідуального підходу, з другого — для вищого рівня майстерності у його здійсненні.

Результативність роботи педагога вищої школи – це умова, яка показує здатність такого педагога виконувати свої обов'язки у освітньому процесі, що ілюструє наявність дії, яку демонструє педагог під час виконання освітньої діяльності діяльності. Педагоги вищої школи проявляють власну продуктивність в першу чергу у якості навчання, тому що продуктивність педагога вищої школи є результативністю у виконанні обов'язків.

Опираючись на ґрунтовний теоретичний аналіз досліджуваної проблеми та використовуючи досвід дослідників ми виокремлюємо провідні чинники формування та удосконалення функцій викладача вищої школи:

- самомотивація (особистісна освіта найважливіша, бо формує в людини здатність приймати незалежні, автентичні рішення, щоб позитивно змінювати себе та суспільство, в якому живе);
- мобільність педагога (внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні і духовні цінності, допомагати ближньому, бути добротворцем);
- самозадоволення та самозаохочення (освіта здатна допомогти молодим людям успішно само-реалізуватися, вбудуватися в сучасне суспільне життя, в соціально-політичну, економічну, духовну реальність).

У контексті нашого дослідження та відповідно до твердження науковців Г. Бойко та Н. Мачинської, функції викладача вищої школи – це низка характеристик, яка формується та удосконалюється упродовж усієї професійно-педагогічної діяльності фахівця у галузі освіти. Відтак, готовність до самоосвіти та самонавчання, здатність сприйняти відсутність необхідних якостей та визначити поетапність для їх формування, активізація внутрішнього потенціалу – ось лише деякі ознаки, які характеризують сформованість функцій викладача вищої школи у контексті виробничого навчання.

Зміст професійно-педагогічної діяльності складається із структурних (мета, зміст, засоби, об'єкти та суб'єкти діяльності) та функціональних компонентів (рефлексія, проектування, конструювання, організація та комунікація), що відповідає гностичній, проектувальній, конструктивній, організаційній та комунікативній функціям. Центральним системоутворювальним елементом професійно-педагогічної діяльності викладача є її цілі: формування системи наукових знань, умінь і навичок та формування особистості спеціаліста засобами навчальної дисципліни, педагогічною діяльністю у цілому й особистим потенціалом викладача. Відповідно до головних цілей педагогічної діяльності можна виокремити такі її функції: перетворювальна (пов'язана з необхідністю позитивних змін людської якості, системи стосунків, педагогічної ситуації); інформаційна (задана

необхідністю обміну культурним досвідом між поколіннями); комунікативна (зумовлена спільністю дій і необхідністю спілкування в системі “людина-людина”); організаційна (пов’язана з потребою впорядковувати дії усередині педагогічних систем і процесів); демонстраційна (задана вимогою еталонності дій педагога, що транслює культурні зразки іншим людям). Основні функції професійної діяльності викладача можна поділити на загальнопедагогічні та загально-трудова. До загально-педагогічних можна віднести: інформаційну, мобілізаційну, розвивальну, орієнтирну. До загально-трудова функцій відносять: проектувальну, конструктивну, організаційну, комунікативну, дослідницьку, організаційну [14].

Отже, зміст професійної діяльності викладача включає в себе виконання цілісної сукупності взаємопов’язаних і взаємообумовлених функцій, основними з яких є навчальна, дослідницька, виховна і організаційно-технологічна функції. Вони повинні сприйматися в їх єдності, хоча насправді у багатьох викладачів одні функції можуть переважати над іншими. У процесі реалізації функцій педагогічної діяльності викладач повинен виконувати такі групи завдань: проектування навчального процесу з урахуванням поставлених цілей; конструювання змісту та процесу навчання; організацію аудиторних занять та самостійної роботи студентів; здійснювати управління навчально-виховним процесом. В рамках виховної функції викладач формує у студентів творчо-активну установку на майбутню професію, його світоглядну і громадянську позицію, загальну культуру, широту кругозору та етику поведінки; почуття власної відповідальності за результати своєї праці, тощо. У галузі наукових досліджень викладач повинен формулювати наукову проблему, висувати наукову гіпотезу, використовувати методи наукових досліджень, формулювати та обґрунтовувати результати наукових досліджень, оформлювати їх у вигляді статей, доповідей тощо. Таким чином, діяльність викладача вищої школи, крім педагогічної включає в себе й науково-

дослідницьку діяльність, а це вимагає наявності як педагогічних, так і дослідницьких здібностей, а також наявності певних особистісних якостей та соціально-психологічних рис особистості [23].

У контексті нашого дослідження, важливим аспектом виконання викладачем вищої школи основних функцій є врахування умов виробничого навчання як елемента інноваційної STEM-освіти. Тож доцільним є означити ряд принципів професійної діяльності викладача вищої школи у контексті STEM-освіти.

Спираючись на розглянуті дослідження щодо сутності та принципів інноваційної педагогічної діяльності, а також враховуючи специфіку професійної діяльності викладача, ми викладемо власне бачення принципів інноваційної професійної діяльності викладача вищої школи. На нашу думку, інноваційна професійна діяльність викладача вищої школи має ґрунтуватися на таких принципах: мотивація, «інноваційні» знання, активність, свідомість і самостійність, інформатизація, інтеграція, єдність традицій і новаторства, прогнозування і моделювання, креативність, партнерство і співробітництво, об'єктивна новизна, рефлексія [34].

Мотивація є основою, навколо якої вибудовуються основні якості викладача. Від того, чим викладач мотивує свою готовність до інноваційної професійної діяльності, залежить характер його участі в інноваційних процесах і досягнуті результати у навчанні та вихованні студентів. Діяльність викладача обумовлюється різними мотивами, які можуть змінюватися з часом, такими як самоствердження, престиж, підвищення ефективності навчально-виховного процесу тощо. Особистісну значущість конкретних мотивів визначають на основі аналізу сформульованих викладачем цілей власної інноваційної професійної діяльності. Таким чином, важливе значення має процес цілеутворення та визначення ієрархії цілей, де домінуючий мотив виконує роль системоутворюючого фактора по відношенню до інших мотивів діяльності.

Викладач повинен постійно оновлювати свої знання, щоб бути в курсі новітніх досягнень у своїй галузі та впроваджувати їх у навчальний процес. Крім того, викладач має бути активним учасником освітнього процесу, стимулюючи студентів до активної участі та самостійного мислення.

Викладач вищої школи повинен сприяти розвитку свідомості та самостійності у студентів, підтримуючи їхнє прагнення до саморозвитку та самостійного вирішення проблем.

Викладач має використовувати сучасні інформаційні технології для покращення навчального процесу та ефективного управління навчальною діяльністю. Педагог вищої школи повинен інтегрувати знання з різних галузей, сприяючи формуванню у студентів цілісного світогляду та міждисциплінарного підходу.

Відповідно до аспектів професійної діяльності, викладач має поєднувати традиційні підходи до навчання з новаторськими методами, забезпечуючи тим самим оптимальне поєднання перевірених часом методик і сучасних інновацій.

Викладач повинен уміти прогнозувати майбутні потреби студентів та моделювати навчальний процес таким чином, щоб ці потреби були задоволені.

Викладач має розвивати у студентів креативне мислення та стимулювати їх до створення нових ідей.

У вищій школі, викладач повинен працювати в тісній співпраці зі студентами, колегами та іншими учасниками освітнього процесу, забезпечуючи ефективну комунікацію та співпрацю. Викладач має впроваджувати в навчальний процес дійсно нові та об'єктивно корисні методики і підходи.

Викладач повинен постійно аналізувати свою діяльність, робити висновки з власного досвіду та вносити корективи в свою роботу для підвищення її ефективності.

Усі ці принципи сприяють формуванню інноваційного підходу до професійної діяльності викладача вищої школи, що дозволяє забезпечити високу якість освіти і підготувати студентів до успішної професійної діяльності в сучасному світі.

У контексті сучасних вищих навчальних закладів, методична робота визначається не тільки як рушійна сила педагогічної діяльності, але і як стратегічний інструмент для досягнення високих стандартів якості навчання та виховання. Значення та роль методичної роботи стає надзвичайно важливими у формуванні компетентних та готових до викликів сучасності фахівців. Перший параграф присвячений розкриттю цієї ключової складової вищої освітньої системи, виокремлюючи її роль у формуванні якісного та інноваційного навчального середовища.

У сучасній педагогічній науці спостерігаються спроби ототожнення навчальної і методичної роботи, тлумачення останньої як наряду освітньої діяльності, що має своїми завданнями розробку змістового наповнення дисциплін, передбачених навчальним планом, їх документальне забезпечення (складання планів і програм), діагностику рівнів предметної підготовки студентів тощо.

Такий підхід є лише частково виправданим, оскільки методика як прикладна педагогічна наука відповідає на три ключових питання: Що? Навіщо? Як вивчати? В умовах інформатизації суспільства змінюються пріоритети вищої освіти, оновлюється зміст, види і форми діяльності викладача. Не є винятком і методична робота, в якій першочергового значення набуває технологічна компетентність, що інтегрує такі професійні якості науково-педагогічного працівника:

— знання психолого-педагогічних закономірностей навчання, виховання і розвитку особистості майбутнього фахівця, здатність співвідносити мету і завдання освітньої підготовки з індивідуальними особливостями студентів, їх професійними інтересами й освітніми запитам;

- уміння проектувати навчально-виховний процес, корегувати власну викладацьку діяльність з урахуванням прогнозованих змін;
- уміння передбачати результати навчально-пізнавальної діяльності студентів, наслідки власної педагогічної діяльності;
- уміння добирати оптимальні методи викладання, застосовувати сучасні педагогічні технології, спрямовувати їх на досягнення освітньо-виховної мети;
- досвід планування, організації та проведення навчальних занять різних типів і форм;
- здатність до педагогічного самоаналізу;

уміння цілеспрямованого спостереження, узагальнення і критичного засвоєння педагогічного досвіду [5].

Сучасна вища освіта все більше орієнтується на підготовку студентів до реальних умов професійної діяльності. Це особливо актуально для STEM-професій (наука, технології, інженерія, математика), які вимагають не лише теоретичних знань, але й практичних навичок. Одним з ключових компонентів у цьому процесі є виробниче навчання, яке забезпечує безпосередню взаємодію студентів з професійним середовищем. У цьому контексті роль викладача вищої школи набуває особливої ваги, адже саме він є посередником між теоретичними знаннями та практичними навичками, необхідними для успішної професійної діяльності.

У Національному університеті біоресурсів і природокористування України національно-патріотичному вихованню молоді приділяється значна увага, особливо під час воєнного стану. Адже від свідомості, національної ідентичності та фізичної сили нашого молодого покоління залежить обороноздатність країни в цілому. До цієї нелегкої праці долучено багато підрозділів нашого університету, а саме: Навчально-науковий центр виховної роботи і соціального розвитку, кафедра військової підготовки, кафедра фізичного виховання, кафедра культурології

Крім того, робота з національно-патріотичного виховання ведеться на кожній кафедрі, у кожній академічній групі.

Виховна робота на кафедрі педагогіки здійснюється на основі таких нормативних документів: Концепція виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція національного виховання, Статут НУБіП України, накази ректора НУБіП України, рішення вченої ради та ректорату НУБіП України, розпорядження проректора з навчальної і виховної роботи, Правила внутрішнього розпорядку НУБіП України.

Відповідно до стратегічної програми розвитку «Голосіївська ініціатива - 2025» у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, поряд з цілями навчання, значна увага приділяється вихованню загальнолюдських і національних цінностей. На допомогу наставникам академічних груп розроблена програма виховання студента «Фахівець, громадянин, патріот». Природовідповідним є тільки «національно-патріотичне виховання рідною мовою, на героїчних і подвижницьких прикладах видатних синів і доньок нашого народу із засвоєнням надбань української та світової культури» [49].

Реалізація першої педагогічної умови

Велике значення у формуванні патріотизму молодого покоління має вивчення історії України, яка знайомить нас з минулим нашої держави, з видатними діячами, котрі зробили вагомий внесок у розвиток української науки, культури та мистецтва. Героїчна боротьба українського народу за свою незалежність виховують почуття національної гордості за минуле нашої держави. Відомі історичні події є зразками високого героїзму українців і вони є підтвердженням високого патріотизму, великої любові до України та свого народу. В процесі вивчення історії України у студентів слід виховувати не лише патріотизм, а й високий гуманізм і духовність, увагу й пошану до учасників війни. З цією метою у 2023/2024 р. у навчальний план підготовки фахівців ОПП 015.37 Професійна освіта було введено освітній компонент «Аксіологія державотворення в Україні», мета

вивчення якої полягає в реконструкції становлення та розвитку української державності, відтворення етапів її тяглості, політичних, соціокультурних, економічних процесів, територіальних змін, подвигів героїв, державних діячів, господарників, освітян і науковців, митців, діяльність яких мала значення у справі самоорганізації народу, консолідації суспільства, зміцненні засад незалежності, посиленні обороноздатності України на тлі перманентних загроз з боку агресорів.

Однією із форм реалізації першої педагогічної умови є, наприклад, виконання здобувачами освіти магістерського рівня спеціальності 011 Освітні педагогічні науки (ОПП Педагогіка вищої школи та ОПП Інформаційно-комунікаційні технології в освіті) магістерських досліджень на національно-патріотичну тематику, де об'єктом дослідження виступає національно-патріотичне виховання.

У процесі формування національно-патріотичної вихованості використовуються такі форми організації: лекції, лекції-екскурсії, засідання «круглого столу», практичні роботи (творчі художні завдання) та самостійні творчі роботи; участь у мистецьких фестивалях і конкурсах. Дидактичні завдання з самостійної роботи студента передбачають пошук знань, їхнє осмислення й закріплення, формування й розвиток практичних навичок, а також інтелектуальних, організаційних та інших умінь і подальше узагальнення й систематизацію знань тощо. Практичні заняття сприяють поглибленню та уточненню знань, одержаних на лекціях і в процесі самостійної роботи, формуванню інтелектуальних умінь та навичок аналізу й синтезу, формуванню навичок практичного застосування набутих знань через індивідуальне виконання студентами творчих завдань, оволодіння художніми вміннями, навичками тощо.

Процес формування національно-патріотичної вихованості відбувається в межах оволодіння студентами національної культури за такими етапами.

Пріоритетна роль у патріотичному вихованні належить активним методам, які базуються на демократичній взаємодії, напружені на самостійне відшукування істини і сприяють формуванню самокритичності, творчості та ініціативи. Такими методами є: ситуаційно-рольові та імітаційні ігри, соціально-проектна діяльність, інтелектуальні аукціони, соціальнопсихологічні тренінги, мозкові атаки, проблемні соціальні та політичні ситуації, ситуації успіху, аналіз конфліктів і стилів поведінки, використання засобів комунікації, демократичний діалог, метод трибун, колективні творчі справи, використання інформаційних технологій. Також значну роль у патріотичному вихованні відіграють і традиційні методи, а саме: лекції, семінари, бесіди, диспути, робота з книгами та періодикою тощо. Наприклад, можна зі студентами провести бесіди на тему: «Моя рідна Україна», «Державна символіка України», «Патріотизм – актуальність сьогодення», «Моє ставлення до подій на Сході» та ін.

Реалізація другої педагогічної умови

До засобів ІКТ, які можуть бути використані під час національно-патріотичного виховання у закладі освіти, належать: комп'ютери чи ноутбуки, дисплей, принтер, процесор, сканер, клавіатура, бази даних і знань, системи мультимедіа, модем, телебачення, телефон, електронна дошка, програмові засоби навігації в Інтернеті тощо.

Новітні інформаційно-комунікаційні технології, засновані на використанні комп'ютерних технологій і телекомунікаційних засобів, передбачають отримання нової інформації, нового знання. Тому їх використання в навчанні і вихованні є необхідним. Національно-патріотичне виховання не є винятком.

З метою патріотичного виховання важливо спрямовувати студентську молодь до просвітницьких сайтів, контент яких містить багато корисної інформації в галузі історії, етнології, етнографії, культури мови, національного мистецтва.

Ефективний вплив на формування у здобувачів освіти національно-патріотичної вихованості та національної ідентичності має, наприклад, портал «Таємна Січ». У рубриці «Україна – історія держави» можна знайти різні карти України від часів Київської Русі, ознайомитись зі змістом «Повчання Володимира Мономаха», «Межигірського літопису», «Літопису Самовидця» тощо.

Можливість змістовної комунікації на актуальні теми сьогодення з молоддю надають окремі блоги, що їх ведуть активні патріотичні українці: політологи, митці, учасники російсько-української війни, прогресивні педагоги та інші. Цікавим у цьому плані є, наприклад, ютуб-канал імені Т.Г.Шевченка, який створили письменники - брати Капранови. Вони цікаво і захоплено інформують про історію України, відомі твори культурної спадщини українців, історичні постаті, які мали вплив на процеси державотворення в Україні, про історію походження державних символів та національних традицій. І все це - у форматі коротких, інформативно насичених відеолекцій з використанням сучасних можливостей: карт, інфографіки, інтерактивного опитування, анімації.

Модель взаємодії у системі «здобувачі освіти –інтернет-ресурси-національно-патріотична вихованість» подано на рис.2.

2024 року на кафедрі педагогіки було відкрито Лабораторію інформаційно-комунікаційних технологій, яка є прогресивним кроком і в питаннях організації національно-патріотичного виховання: створення 3-D моделей архітектурних пам'яток, пазлових карт; перегляд історичних фільмів тощо.

Використання сучасних інформаційних технологій у сфері освіти, зокрема, у національно-патріотичному вихованні, дозволяє педагогам якісно змінити зміст, методи і організаційні форми формування їх національно-патріотичної вихованості. Метою цих технологій в освіті є посилення інтелектуальних можливостей здобувачів в інформаційному суспільстві, а також гуманізація, індивідуалізація, інтенсифікація процесу

навчання та підвищення якості навчання на всіх ступенях освітньої системи.

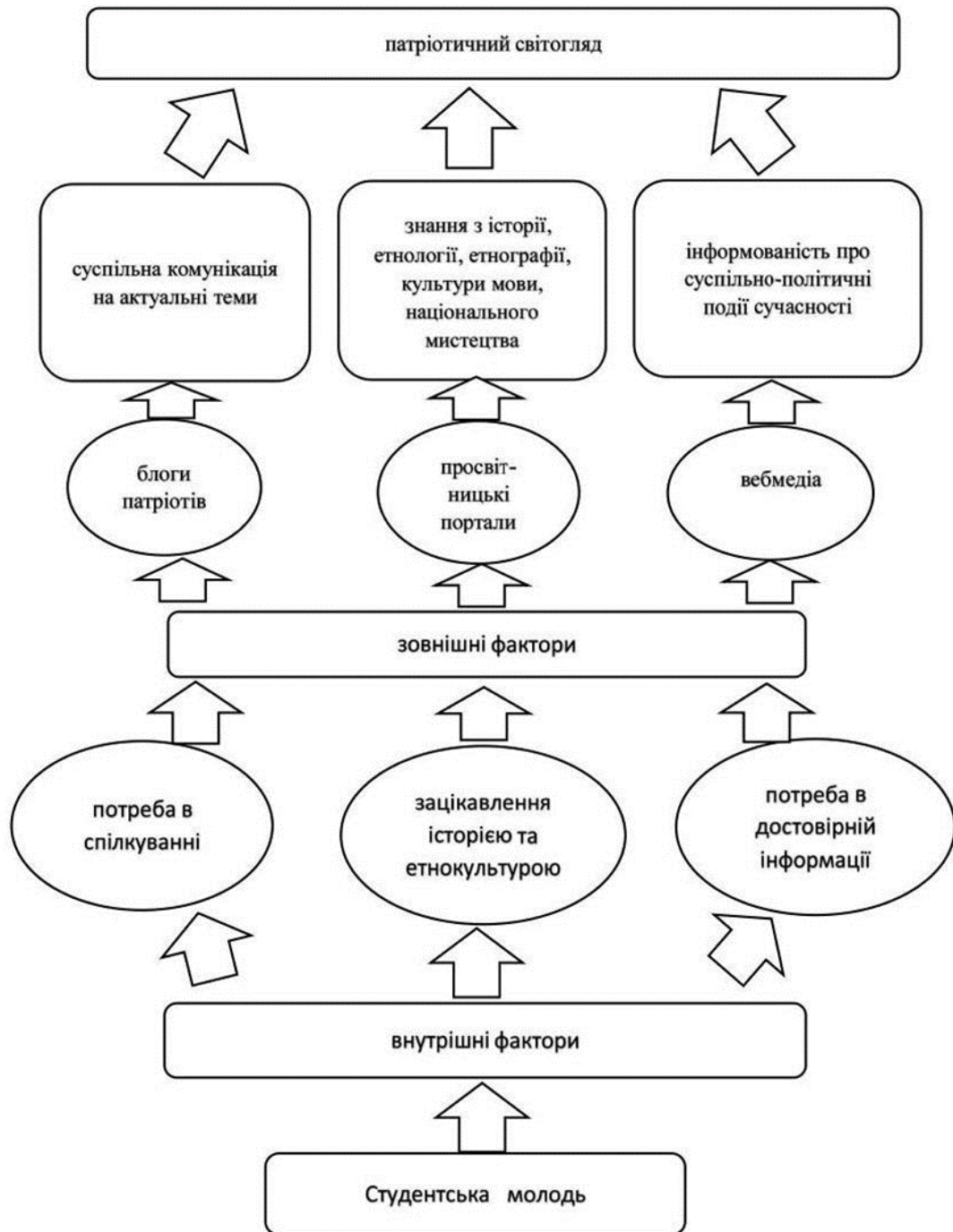


Рисунок 2. Модель взаємодії у системі «здобувачі освіти –інтернет-ресурси»

Реалізація третьої педагогічної умови

Змістовим і ефективним компонентом програми виховання студента «Фахівець, громадянин, патріот» є організація свят, відзначення пам'ятних дат та проведення позааудиторних виховних заходів національно-патріотичного спрямування: 1) заходи з розвитку загальнолюдських цінностей, усвідомлення ролі освіти у житті людини, усвідомлення студентом себе як частини колективу і суспільства (Школа першокурсника, «День знань», «Студентська республіка», Вечір спортивної слави, «Краса НУБіП України», «Голосіївська весна» та інші); 2) зумовлені соціальною потребою національно-патріотичного виховання, спрямовані на формування національної ідентичності, патріотизму, національної пам'яті тощо (День захисника України, День національної єдності, День Матері, День української мови і писемності, День пам'яті та примирення інші); 3) фахового спрямування, метою яких є формування фахівця – справжнього, достойного громадянина своєї країни (День працівника сільського господарства, День університету, День працівника освіти (для педагогів), День довкілля, День науки, День здоров'я тощо); 4) загальнодержавні, спрямовані на усвідомлення ролі і значення Державних символів, Конституції України (День Конституції, День Державного Прапора, День Незалежності інші).

Робота з національно-патріотичного виховання базується на системно-ціннісному, особистісно-орієнтованому, суб'єкт-суб'єктному, діяльнісному, акмеологічному підходах; при цьому враховується державний календар свят і пам'ятних дат, ювілеї видатних особистостей в історії української державності; особливості професій типу «людина-природа». Проводяться заходи, спрямовані на прославлення національних героїв.

З метою реалізації завдань національно-патріотичного виховання застосовуються такі методи і форми роботи із здобувачами освіти у межах освітнього процесу та університетського середовища:

- словесні (бесіди, розповіді, лекції, семінари, робота з книгою та періодичною пресою, написання рефератів на статей, обговорення та ін.);
- наглядні (ілюстрації, демонстрації, презентації, відеоперегляд, екскурсії, оформлення тематичних листівок та ін.);
- практичні (метод вправ, метод прикладів, змагання, командноштабні навчання, тактичні навчання та ін.);
- інтерактивні (зустрічі-діалоги, диспути, дискусії, творчі конкурси, організація та проведення тематичних свят, ігри, тематичні виставки, конференції, «круглі столи», зустрічі з видатними людьми);
- методи психологічного впливу на особистість: переконання, навіювання, власного прикладу.

Сьогодні особливого значення набувають зустрічі з учасниками бойових дій, яких немало і серед студентів гуманітарно-педагогічного факультету та спеціальностей, для яких є випусковою кафедрою педагогіки. Так, нещодавно стіна біля кафедри педагогіки стала місцем розміщення пам'ятних інформаційних дошок про студентів кафедри, які віддали своє життя за незалежність України.

Минулого року команда Сенату студентської організації НУБіП України у рамках проекту NEST від Благодійного Фонду Сергія Притули проявила активність і долучилася до волонтерської діяльності, спрямованої на відновлення та будівництво модульних будинків для сімей, що постраждали від війни. Студенти взяли участь у прибиранні зруйнованого будинку в Макарові. Внесок наших студентів був надзвичайно цінним у процесі підготовки майданчика для встановлення модульного будинку для сім'ї, яка втратила своє майно через війну (<https://nubip.edu.ua/node/129317>).

Весною 2024 р., 8 травня Україна відзначає День пам'яті та примирення, вшановуючи пам'ять кожного, хто боровся з нацизмом, та всіх жертв Другої світової війни. Цей день уособлює героїзм, силу духу, ратну працю й вічну скорботу за мільйонами нерозквітлих українських доль, нездійснених мрій і задумів. У цей день в одній із груп першого курсу

спеціальності 015.37 було проведено виховний захід, який було підготовано самими студентами - студенти-першокурсники заслухали змістовну доповідь з акцентом уваги на події сьогодення.

Восени 2024 р. з нагоди відзначення Дня захисників і захисниць, з метою сприяння національно-патріотичному вихованню студентської молоді, популяризації героїзму військового подвигу до НУБіП України завітав кінорежисер Любомир Левицький, який презентував свою картину «Ми були рекрутами». До перегляду фільму долучились і студенти спеціальності «Професійна освіта» (<https://nubip.edu.ua/node/153107>).

Отже, робота з формування національно-патріотичної вихованості студентів має проводитись комплексно, злагоджено, в єдності всіх її компонентів. Вона має стати засобом відродження національної культури, формування патріотизму і національної ідентичності, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної та національної гідності.

З метою перевірки ефективності визначених нами у параграфах 2.1, 2.2 педагогічних умов національно-патріотичного виховання та форм і методів їх реалізації в реальному освітньому процесі нами було проведено емпіричне дослідження з трьох основних етапів:

- констатувальний: визначення складу групи респондентів; підбір діагностичного інструментарію для обстеження рівня сформованості національно-патріотичної вихованості здобувачів освіти; виявлення наявного рівня сформованості досліджуваної якості;

- формувальний (п.2.2.) – проведення заходів національно-патріотичного виховання;

- контрольний: виявлення змін, що відбулися після впровадження запропонованих педагогічних умов національно-патріотичного виховання.

Базою проведення педагогічного експерименту було визначено Національний університет біоресурсів і природокористування України, до складу експериментальної групи увійшли 40 студентів освітньо-

професійної програм «Професійна освіта» та «Педагогіка вищої школи». Термін проведення експерименту – 2022/2023 н.р. Розподіл на експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи відбувся рандомно: у кожній групі - по 15 осіб спеціальності Професійна освіта та по 5 осіб - спеціальності Педагогіка вищої школи.

Проаналізувавши напрацювання науковців, ми переконалися у тому, що правильно і чітко визначені компоненти досліджуваного поняття та показники їх вияву, а також правильно підібрані діагностичні методики сприяють підвищенню ефективності процесу формування національно-патріотичної вихованості у студентів закладів вищої освіти.

Дослідженням якостей, подібних до досліджуваної нами якості (національно-патріотична вихованість), присвятили свої праці М. Бабкіна, В. Борисов, Я. Великий, Ю. Каменюк, А. Левицька, А. Панчук, А. Романишин та інш., наукові напрацювання яких ми проаналізували на предмет виявлення у них використовуваних діагностичних методик.

На нашу думку, такі поширені діагностичні методики, як опитування, бесіди та анкетування, інтерв'ю, методика незакінчених речень є оптимальними засобами отримання інформації про знання, уявлення, судження майбутніх фахівців, які дозволять виявити у них рівень сформованості національно-патріотичної вихованості.

Бесіда є поширеним вербальним діагностичним методом і дозволяє виявити і зрозуміти внутрішній стан здобувача освіти, його проблем в особистій і професійній сфері, на які може бути спрямована діяльність педагога. Успіх бесіди значною мірою залежав від уміння викладача встановити довірливі стосунки зі студентами, чітко сформулювати і пояснити завдання, поставити запитання.

Орієнтуючись на визначені у параграфі 1.3. компоненти (мотиваційно-емоційний, когнітивний, поведінковий) та показники їх вияву визначимо методи їх діагностування.

1. Мотиваційно-емоційний компонент.

Діагностування респондентів за мотиваційно-емоційним компонентом відбулось за методикою встановлення ціннісних орієнтацій М. Рокича. Дана методика базується на прямому ранжуванні списку цінностей і є найбільш поширеною та актуальною у дослідженні шкали цінностей в наш час.

Дослідник-практик М. Рокич класифікує два класи цінностей:

– термінальні цінності – переконаність особистості у цінності існування кінцевої мети її діяльності;

–інструментальні цінності – переконаність особистості у оптимальності та ефективності певного способу дій, шляху досягнення результату або особистісних властивостей, якостей особистості [46, с. 48].

Цей розподіл, по суті, є тотожним класичному розподілу на цінності-засоби й цінності-цілі. Суттєвою перевагою методики є зручність та економічність у проведенні обстеження й обробці результатів, універсальність, а також гнучкість – можливість варіювати як стимулюючий матеріал (списки цінностей), так і інструкції.

Другою діагностичною методикою на виявлення рівня сформованості мотиваційно-емоційного компоненту національно-патріотичної вихованості була методика науковця Б. Пашнева. Він стверджує, що студентський вік є періодом завершення формування морально-етичної сфери, становлення і стабілізації характеру і усвідомлення та прийняття статусу та відповідальності дорослої людини відповідно до своєї статі. Важливими моментами цього періоду ментального дорослішання є усвідомлення ієрархії мотивації, усієї системи ціннісних орієнтацій, а також інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією [40, с. 84].

Використовуючи методику Б. Пашнева, ми виявили показники рівня мотиваційно-ціннісної сфери здобувачів вищої освіти: повага до співвітчизників, до своєї нації, усіх народів і культур у своїй державі, моральних цінностей сучасного українця.

Діагностика виявила, що в у переважної кількості студентів сформувалися позитивні ціннісні орієнтації, які відображають ставлення молоді до національних надбань народу.

Аналіз результатів анкетування за анкетною «Визначення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності».

Такий контраст у даних є підставою для бесід про патріотизм зі студентами і являє, напевне, найбільший інтерес даної анкети (рис. 3).

Узагальнений результат проведення діагностичного обстеження рівня сформованості мотиваційно-емоційного компонента сформованості національно-патріотичної вихованості (за трьома визначеними нами методиками).

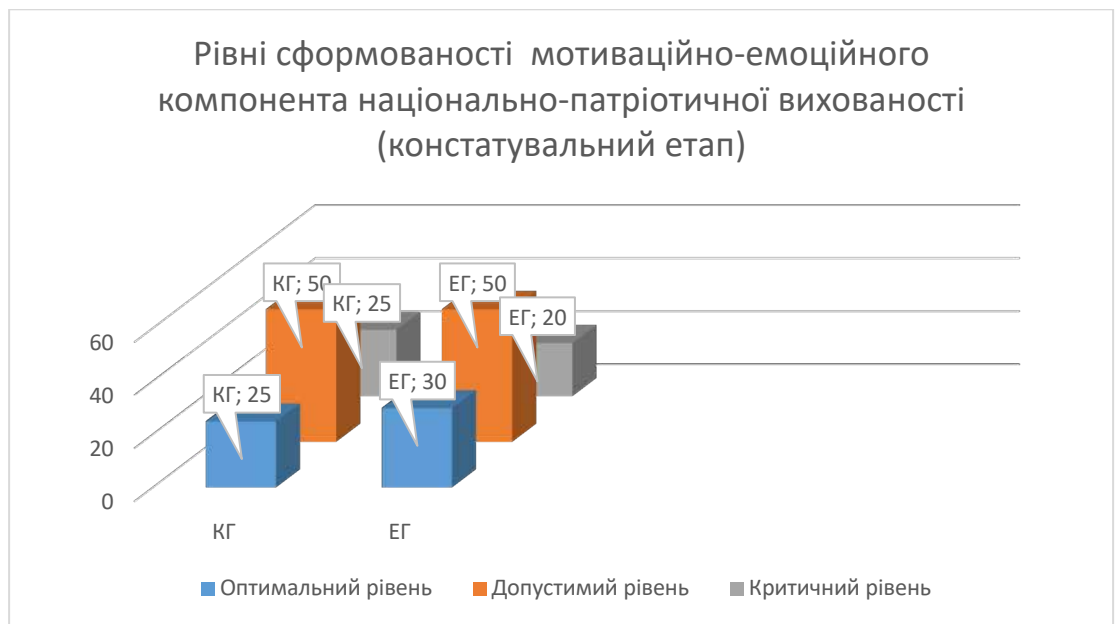


Рисунок 3. Рівні сформованості мотиваційно-ціннісного компонента національно-патріотичної вихованості (констатувальний етап експерименту)

2. *Когнітивний компонент*, тобто рівень сформованості у здобувачів освіти патріотично-світоглядних знань і патріотичної свідомості, знання історії, традицій, мови та культури нашого народу, ми перевіряли за двома

визначеними методиками: метод незакінчених речень (додаток Г) та Анкета «Патріотизм у розумінні сучасної молоді» (додаток Д).

Для виявлення рівня сформованості знань майбутніх фахівців про патріотизм ми запропонували студентам анкету за методикою незакінчених речень: «Україна для мене - це...», «Патріотизм у моєму розумінні – це...», «Національна гордість в: ...».

Ми проаналізували отримані відповіді і виявили, що переважна кількість студентів вважають Україну своїм рідним домом (75%), батьківщиною (60%), рідною землею (85 %), країною з величною історією (25%), країною незламаної нації (20%) тощо. Тобто відповіді були патріотичного характеру, які виражали поважливе ставлення уже до самого поняття «Україна».

Здобувачі вищої освіти у своїй переважній кількості усвідомлено висловлюються про поняття «патріотизм», трактуючи його і як любов до рідної землі, Батьківщини (50%), і як готовність стати при необхідності на її захист (45%), готовність працювати на благо процвітання рідної країни (35%) та інш.

При цьому тільки 10% зазначили, що патріотизм є умовою виживання і збереження нації, країни, держави. Є парадоксальним, що великий відсоток студентів (30%) не усвідомлює зв'язку між патріотизмом і власною громадянською діяльністю та активністю на благо держави, тобто виявляють поверхневе розуміння означеної проблеми.

Що стосується поняття «національна гордість», то тут здобувачі освіти вважають, що це – пишатися надбаннями і славою предків (30%), усвідомленні, цінуванні і пошані до національних цінностей, культури, мови (45%), відчувати гордість за Україну як країну наукових відкриттів і досягнень українців у всьому світі (20%) тощо.

Зважаючи на полікультурність сучасного суспільного простору і на інтеграційні процеси, що наразі відбуваються у нашій державі, ми ставили питання і про толерантне ставлення до представників інших народів, їх культур, віри, традицій.

Після проведення опитування за методикою незакінчених речень, аналізуючи відповіді здобувачів освіти, ми проводили додаткове опитування, метою якого було уточнення отриманої з анкет інформації. Парадоксальним виявилось, що молоді громадяни країни, які так багато говорять про дотримання власних прав, не мають чіткого усвідомлення про те, що таке правова держава, які обов'язки громадян у ній.

Рівень сформованості когнітивного компонента національно-патріотичної вихованості за методикою незакінчених речень наведено на рис. 4.



Рисунок 4. Рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності

Проаналізувавши та узагальнивши результати діагностування за методикою незакінчених речень і за анкетною «Патріотизм в уявленні сучасної молоді», які мали на меті визначення рівня сформованості когнітивного компонента національно-патріотичної вихованості, ми дійшли наступних висновків.

2. Наступним досліджуваним компонентом національно-патріотичної вихованості здобувачів освіти був *поведінковий*: виявлення рівня

готовності діяти на благо своєї країни, відстоювати її інтереси, захищати її тощо (анкета «Моя позиція як суб'єкта суспільного життя» (за Г. Назаренко).

Воно мало на меті виявити такі аспекти як, усвідомлення здобувачами освіти себе як активного члена суспільства в Україні, їх зацікавленість суспільно-політичним життям своєї держави, освідомленості про події суспільно-політичного життя в Україні, про готовність здобувачів освіти брати участь у легальних формах політичної діяльності, а також ставлення студентів до таких понять, як свобода, гідність, незалежність.

Обробка отриманих даних щодо окресленого нами показника «Сформованість установок на поведінку патріотичного спрямування» стосувалась сформованості у них готовності захищати Батьківщину, жертвувати кошти на підтримку держави, виконувати закони, брати участь роботі політичних партій, діяльності громадських організацій тощо – тобто виявляти дієву участь у налагодженні у країні демократичних устоїв, дотримання кордонів і законів тощо.

Результати були наступними: готовність захищати Батьківщину зі зброєю в руках виявили 35 % здобувачів освіти; мають сумніви - 45%; не готові виступати на захист зі зброєю - 20%. Свою точку зору студенти пояснюють тим, що вони надають перевагу дипломатичному вирішенню ситуації або вважають, що збройні варіанти вирішення конфліктів суперечать законам людського розвитку тощо.

Але хочеться звернути увагу на той факт, що у разі безпосередньої загрози власній родині чи власному життю студенти готові змінити свою точку зору і стати на захист інтересів родини зі зброєю.

Про свою готовність жертвувати кошти на підтримку збройних сил України заявили 60% студентів, тоді як 40% готові це зробити тільки за певних умов. Як то: якщо матимуть гарантії, що все відбувається чесно, що кошти підуть за призначенням тощо.

Ситуація вибору, яку часто пропонують анкети, створюють для учасників опитування так зване поле реалізації активності та містять пізнавальний та виховний потенціал і дають можливість спостерігати готовність учасників до вияву вольових зусиль, виявляти їх вибір стратегії поведінки. Можливість вибору передбачає варіативність рішень, можливість проявити ініціативність, активність, відповідальність, створює умови для самовизначення.

Важливе значення тут має і готовність прийняти на себе відповідальність за прийняте рішення.

Загалом ця методика діагностування є комплексною, спирається на методологічні підходи педагогіки, загальної і вікової психології.

Узагальнені результати діагностичного обстеження здобувачів освіти на виявлення рівня сформованості у них національно-патріотичної вихованості за поведінковим компонентом виявились наступними (рис. 5).

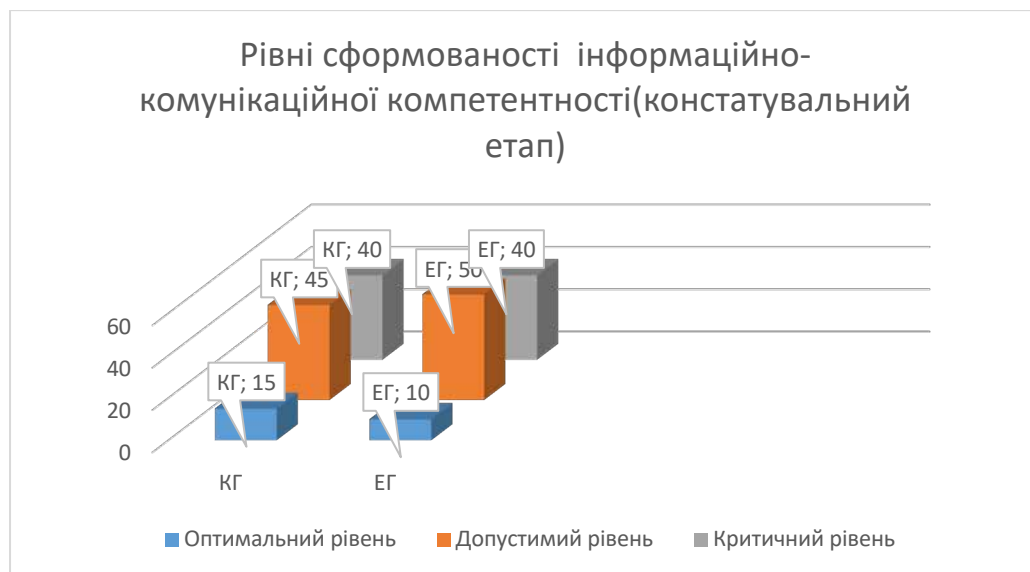


Рис.5. Рівні сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності (констатувальний етап)

Як бачимо, сформованим на найбільш низькому рівні виявився саме поведінковий компонент національно-патріотичної вихованості, що свідчить про неусвідомлене ставлення до патріотизму, про низький рівень сформованості відповідальності здобувачів освіти за власну суспільно-

політичну діяльність, а також суспільно-політичну та громадянську незрілість.

Узагальнений результат рівня сформованості національно-патріотичної вихованості у здобувачів вищої освіти за трьома визначеними її компонентами та визначеними діагностичними методиками представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Узагальнені дані діагностування у здобувачів освіти рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності констатувальному етапі експерименту

Рівні сформованості досліджуваної якості	Рівень сформованості мотиваційно-емоційного компонента		Рівень сформованості когнітивного компонента		Рівень сформованості поведінкового компонента		Загальний рівень сформованості ІК-компетентності	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Оптимальний	25	30	55	50	20	15	33,3%	33,3%
Допустимий	50	50	35	35	40	50	41,6%	43,4%
Критичний	25	20	10	15	40	35	25%	23,3%

Узагальнивши дані констатувального етапу експерименту, ми дійшли висновку, у здобувачів освіти національного університету біоресурсів і природокористування України (ОПП Професійна освіта та ОПП Педагогіка вищої школи), які склали групу респондентів, констатувальний етап експерименту виявив наступне: на найвищому рівні у студентів сформований когнітивний компонент національно-патріотичної вихованості (оптимальний), на середньому – мотиваційно-ціннісний компонент (допустимий), на найбільш низькому рівні знаходить рівень сформованості поведінкового компоненту.

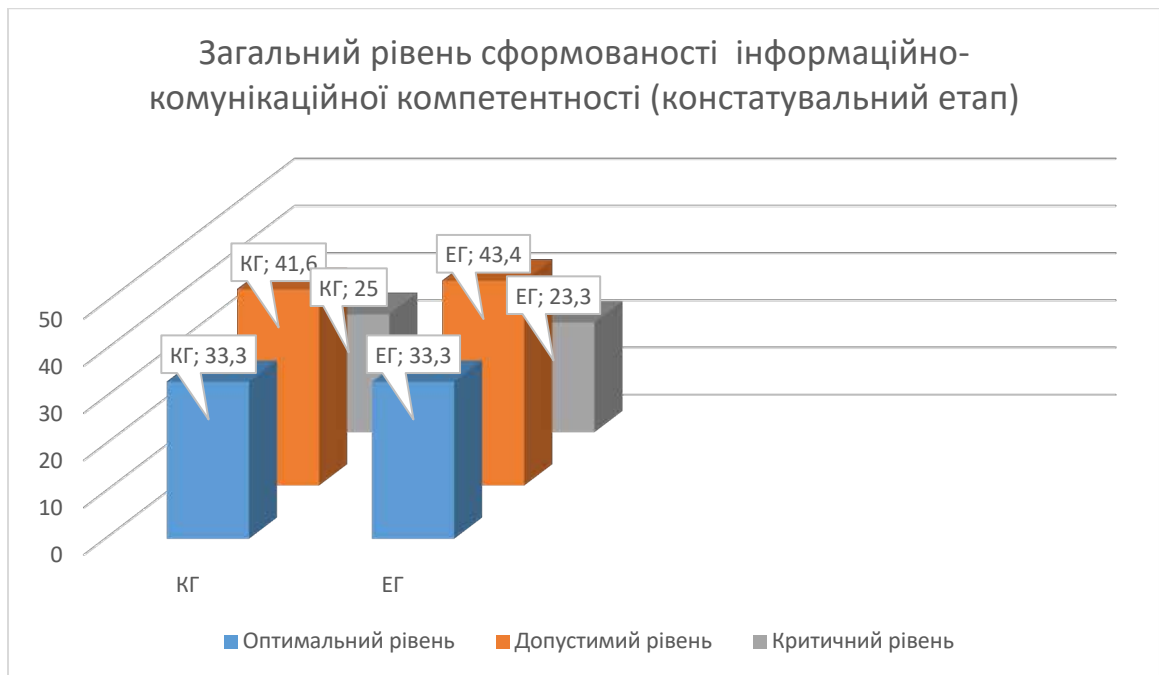


Рисунок 6. Рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності студентів (констатувальний етап експерименту)

Отримані у результаті проведення констатувального етапу експерименту результати склали основу для організації формуючого етапу, спрямованого на формування національно-патріотичної вихованості у студентів.

Провівши перші два експериментального дослідження, констатуючий та формуючий (параграф 2.2.), з метою визначення ефективності проведеної нами роботи ми маємо провести ще один етап, контрольний. Завданнями цього етапу є проведення діагностичного обстеження студентів ЕГ та КГ за тими ж діагностичними методиками, що і під час констатувального етапу. Такий підхід має забезпечити нам «чистоту» експерименту. Другим завданням контрольного етапу є порівняльний аналіз результатів констатувального і контрольного етапів на предмет рівня сформованості у студентів рівнів національно-патріотичної вихованості. Саме порівняльний аналіз дасть нам можливість визначити ефективність/неефективність визначених та реалізованих у формувальному етапі педагогічних умов національно-патріотичного виховання здобувачів закладів вищої освіти.

2. Мотиваційно-емоційний компонент.

Узагальнені дані діагностування студентів за наведеними трьома методиками дають можливість ілюструвати рівень сформованості мотиваційно-емоційного компонента національно-патріотичної вихованості на контрольному етапі експерименту.

2. Діагностичне обстеження студентів за когнітивним компонентом, тобто визначення у них рівня сформованості патріотично-світоглядних знань і патріотичної свідомості, знання історії, традицій, мови та культури нашого народу, ми перевіряли за двома визначеними під час констатувального етапу методиками: метод незакінчених речень та Анкета «Патріотизм у розумінні сучасної молоді».

Узагальнений результат діагностичного обстеження студентів на виявлення рівня сформованості у них когнітивного компоненту національно-патріотичної вихованості подано на рис.7.

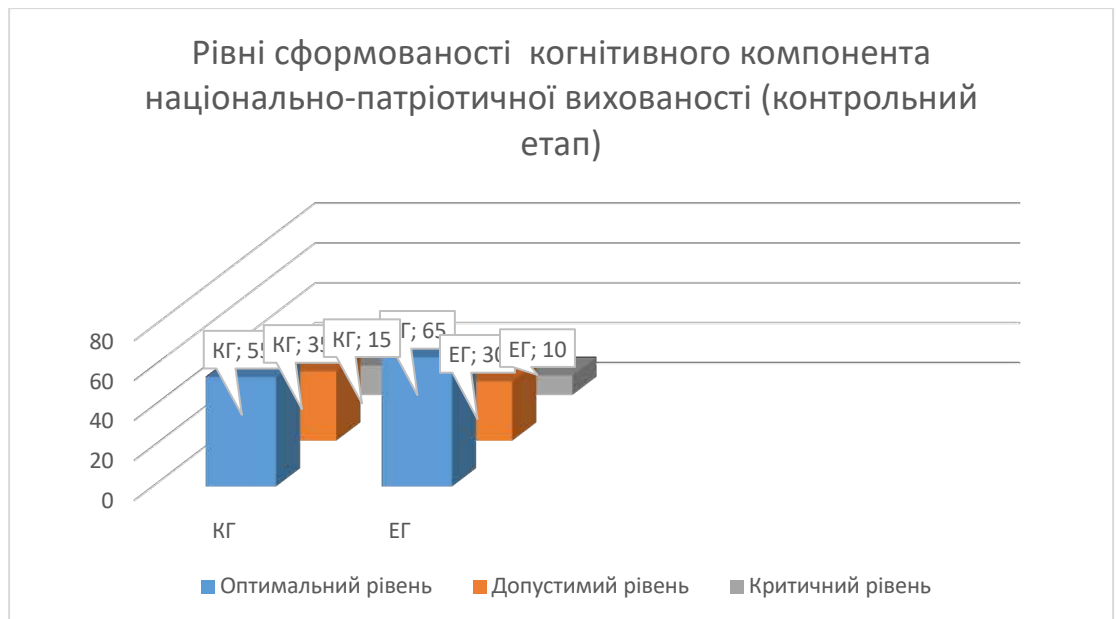


Рисунок 7. Рівні сформованості когнітивного компоненту національно-патріотичної вихованості (контрольний етап експерименту)

Завданнями третього (експериментального) розділу було проведення констатувального та контрольного етапів експерименту, а також

порівняння їх результатів з метою визначення ефективності визначених нами педагогічних умов національно-патріотичного виховання.

Метою національно-патріотичного виховання є формування у студентів як членів соціуму високої соціальної активності, цивільної відповідальності, духовності; становлення їх як громадян з позитивними цінностями і якостями, здатних проявити їх у творчому процесі на користь держави; зміцнення держави, забезпечення її життєво важливих інтересів та стійкого розвитку.

Нами було визначено базу практики (Національний університету біоресурсів і природокористування України), групу респондентів у кількості 40 осіб.

Для проведення діагностування, спрямованого на визначення рівня сформованості національно-патріотичної вихованості здобувачів освіти за визначеними компонентами, у результаті аналізу досліджень, теми яких дотичні до теми нашого дослідження, нами було виокремлено діагностичні методики: тест на визначення ціннісних орієнтацій М. Рокича, методика Б. Пашнєва на вивчення мотиваційної сфери, анкета «Патріот», метод незакінчених речень, анкета «Патріотизм у розумінні сучасної молоді», анкета «Моя позиція як суб'єкта суспільного життя» (за Г. Назаренко).

У результаті проведення діагностичного обстеження здобувачів освіти на констатувальному етапі експерименту ми виявили вихідний рівень сформованості у них національно-патріотичної вихованості. Потім зі студентами експериментальної групи було проведено спеціальну роботу по реалізації педагогічних умов національно-патріотичного виховання. Контрольне діагностичне обстеження виявило, що у респондентів експериментальної групи рівень сформованості національно-патріотичної вихованості значно підвищився, тоді як у студентів, що склали контрольну групу, рівень сформованості досліджуваної якості підвищився несуттєво.

Таким чином, ми дійшли висновку, що виокремлені нами та реалізовані у ході формувального етапу експерименту педагогічні умови

національно-патріотичного виховання мали ефективний вплив на рівень сформованості національно-патріотичної вихованості студентів закладу вищої освіти.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської роботи було проведено емпіричне дослідження ефективності формування готовності майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі дистанційного навчання. Основною метою розділу було оцінити рівні готовності студентів до впровадження ІКТ та визначити ефективність розробленої технології підготовки педагогів до роботи в цифровому освітньому середовищі.

Діагностика рівнів готовності майбутніх педагогів, проведена у підрозділі 2.1, дозволила встановити, що на початковому етапі експерименту більшість студентів володіли лише базовими навичками роботи з цифровими платформами та програмним забезпеченням, проте демонстрували недостатню готовність до інтеграції ІКТ у власну педагогічну діяльність. Зокрема, відзначалися прогалини у плануванні дистанційних занять, організації ефективної комунікації зі студентами та використанні інтерактивних технологій навчання. Ці результати підтвердили актуальність впровадження системної технології підготовки майбутніх педагогів до роботи з інформаційними технологіями у дистанційному навчальному середовищі.

Підрозділ 2.2 присвячений оцінюванню ефективності запропонованої технології підготовки. Впровадження комплексу заходів, що включав поетапне формування знань, практичних умінь та методичних навичок роботи з ІКТ, дозволило суттєво підвищити рівень готовності студентів до використання інформаційних технологій у педагогічній практиці. Аналіз

результатів експерименту показав позитивну динаміку: студенти почали впевнено застосовувати цифрові ресурси для організації дистанційних занять, інтегрувати інноваційні технології у навчальні модулі та ефективно контролювати навчальні досягнення учнів у цифровому середовищі.

Варто відзначити, що ефективність технології підготовки залежала не лише від освоєння технічних навичок, а й від розвитку професійних компетентностей, мотивації до самостійного навчання та здатності критично оцінювати педагогічні ситуації. Результати експерименту підтвердили, що комплексний підхід до підготовки майбутніх педагогів, який поєднує теоретичні знання, практичні тренінги та рефлексивні завдання, забезпечує стійкий та системний розвиток готовності до використання ІКТ у дистанційному навчанні.

На основі проведеного дослідження можна виділити основні висновки:

1. До початку експерименту більшість студентів володіли базовими цифровими навичками, проте не мали достатньої готовності до інтеграції ІКТ у професійну діяльність та дистанційне навчання.

2. Впроваджена технологія формування готовності майбутніх педагогів продемонструвала високу ефективність і сприяла підвищенню рівня їх професійної компетентності у сфері застосування ІКТ.

3. Комплексний підхід, що поєднує теоретичну підготовку, практичні заняття та самостійну роботу студентів, дозволяє досягти системного розвитку навичок і умінь використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

4. Розроблена технологія може бути рекомендована для впровадження у навчальні програми педагогічних закладів, оскільки забезпечує формування у майбутніх педагогів комплексної готовності до роботи в умовах цифрового освітнього середовища.

Отже, результати практичного дослідження підтвердили доцільність та ефективність запропонованої технології підготовки майбутніх педагогів

до використання ІКТ у дистанційній освіті та заклали науково-методичну основу для її впровадження у педагогічну практику та подальші дослідження у сфері цифрової освіти

ВИСНОВКИ

У ході дослідження проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процес дистанційного навчання було здійснено теоретичний та практичний аналіз підготовки майбутніх педагогів до ефективного використання сучасних технологій у навчальному процесі. Розглянуто ключові аспекти формування готовності педагогів до дистанційного навчання та визначено особливості моделювання процесу професійної підготовки з урахуванням сучасних інформаційних засобів.

У першому розділі дослідження теоретично обґрунтовано функції майбутніх педагогів у процесі впровадження ІКТ під час дистанційного навчання. Аналіз наукових джерел дозволив визначити, що готовність педагога до використання інформаційно-комунікаційних технологій є комплексною категорією, яка включає професійні, методичні та психологічні компоненти. Було визначено, що функції майбутніх педагогів у цьому процесі охоплюють планування та організацію дистанційного навчання, вибір оптимальних технологічних засобів для реалізації освітніх завдань, оцінювання ефективності використання ІКТ у навчальному процесі, а також підтримку індивідуальної навчальної траєкторії студентів.

Дослідження моделювання процесу формування готовності майбутніх педагогів до застосування ІКТ у дистанційному навчанні дозволило розробити структурно-логічну модель підготовки, яка включає визначення цільових компетентностей, побудову навчальних модулів з практичним застосуванням технологій та організацію контрольних та корекційних заходів. Модель передбачає поетапне формування знань, умінь та навичок педагогів щодо використання інформаційних технологій з урахуванням рівня їх професійної підготовки та індивідуальних особливостей. Теоретичний аналіз показав, що ефективність процесу підготовки значною мірою залежить від інтеграції технологічних та

методичних компонентів у навчальний процес, а також від активного залучення студентів до самостійної роботи з ІКТ.

У другому розділі проведено практичне дослідження технології формування готовності майбутніх педагогів до використання ІКТ у дистанційному навчанні. Діагностика рівнів готовності показала, що до початку експерименту більшість студентів мали базові знання щодо використання інформаційних технологій, однак були виявлені значні прогалини у застосуванні ІКТ у професійній діяльності та організації дистанційного навчання. Зокрема, низькі результати спостерігалися у сферах планування дистанційних занять, вибору цифрових ресурсів та використання інтерактивних методів навчання.

Впроваджена технологія підготовки майбутніх педагогів передбачала комплексне поєднання теоретичного навчання, практичних тренінгів та самостійної роботи зі створення та використання навчальних матеріалів із застосуванням ІКТ. Аналіз ефективності показав, що після проведення експерименту відбулося істотне підвищення рівня готовності студентів до використання ІКТ у дистанційній освіті. Студенти продемонстрували покращення як професійних компетентностей, так і методичних умінь організації навчального процесу з використанням інформаційних технологій. Це підтвердило ефективність запропонованої технології та доцільність її впровадження у систему підготовки педагогів.

Таким чином, теоретичний та практичний аналіз проблеми дозволив зробити наступні висновки:

1. Готовність майбутніх педагогів до використання ІКТ у процесі дистанційного навчання є багатокомпонентною категорією, яка включає професійні знання, методичні вміння та психологічну готовність до роботи з інформаційними технологіями.

2. Формування готовності педагогів до дистанційного навчання потребує системного підходу, який поєднує теоретичну підготовку,

практичні навички та рефлексивні компетентності щодо використання сучасних технологій.

3. Запропонована модель формування готовності майбутніх педагогів до застосування ІКТ показала свою ефективність у процесі експериментальної перевірки та може бути використана як основа для розробки навчальних програм у педагогічних закладах.

4. Впровадження технологій дистанційного навчання сприяє підвищенню професійної компетентності майбутніх педагогів та розвитку їх здатності до самостійного вибору та використання інноваційних інформаційних засобів у навчальному процесі.

Отже, проведені дослідження підтвердили актуальність інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у професійну підготовку педагогів та визначили ефективні шляхи формування їх готовності до організації та проведення дистанційного навчання. Надані результати можуть бути використані для подальших наукових досліджень у сфері педагогіки вищої школи та вдосконалення системи підготовки майбутніх педагогів до сучасних викликів освітнього середовища

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук О.В. *Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів*: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / О.В. Абрамчук. – Тернопіль, 2006. – 254 с.
2. Абрамчук О.В., Фіцула М.М. *Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів*: монографія / О.В. Абрамчук, М.М. Фіцула. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 147 с.
3. Андрущенко В.П. *Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу* / В.П. Андрущенко // *Вища освіта України*. – 2004. – № 1. – С. 5–13.
4. Бех І., Докукіна О., Федоренко С., Шкільна І., Журба К. *Формування в учнів основної школи національно-культурної ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів*: посібник / І. Бех, О. Докукіна, С. Федоренко, І. Шкільна, К. Журба. – К., 2019. – 114 с.
5. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. *Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів*: методичні рекомендації / Н.В. Бондаренко, С.В. Косянчук. – Київ: Фенікс, 2022. – 64 с.
6. Борисенко В. *Дискусійні проблеми національної ідентичності під час російсько-української війни у XXI столітті* / В. Борисенко // *Етнічна історія народів Європи*. – 2018. – Вип. 68. – С. 7–13.
7. Борисов В.В. *Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді*: дис. док. пед. наук: 19.00.07 / В.В. Борисов. – Київ, 2005. – 256 с.
8. Бражнич О.Г. *Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи*: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / О.Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
9. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.

10. Вишневецький О. *Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навчальний посібник* / О. Вишневецький. – Київ: Знання, 2008. – 566 с.
11. Віндюк П.А. *Критерії патріотичного виховання студентської молоді*. – Режим доступу: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp15/tezi.vindjuk.pdf
12. Волошина Н., Пампуха І. *Порівняльний аналіз понять «патріотизм» і «націоналізм» в Україні* / Н. Волошина, І. Пампуха // *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. – 2015. – № 4. – С. 122–129.
13. Гарнійчук В.М. *Сутність та основні компоненти патріотизму старших підлітків* / В.М. Гарнійчук // *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. – Режим доступу: <http://surl.li/zhvhej>
14. Гійо М. *Проблеми сучасної естетики* / пер. з фр. В. Щурат. – Львів: Діло, 1913. – 176 с.
15. Гончаренко С. *Український педагогічний словник* / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
16. *Громадянські якості підлітків: теорія і практика становлення: монографія* / за заг. ред. А.І. Грітчиної. – К.; Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. – 136 с.
17. Дудова Д. *Компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі* / Д. Дудова // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. – 2021. – № 1(105). – С. 161–173.
18. Дурманенко О. *Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі* / О. Дурманенко // *Молодь і ринок*. – 2012. – № 7(90). – С. 135–138.
19. *Енциклопедія освіти* / АПН України; голов. ред. В. Кремень; [заст. голов. ред. О. Савченко, В. Андрущенко; відп. наук. секр. С. Сисоєва]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

- 20.Єршова Л.М. *Витоки великороського шовінізму* / Л.М. Єршова // *Вісник НАПН України*. – 2022. – Вип. 4(1). – Режим доступу: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4132>
- 21.Жаровська О. *Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету*: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / О. Жаровська. – Вінниця, 2015. – 290 с.
- 22.Зубцова Ю.Є. *Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Ю.Є. Зубцова. – К., 2012. – 20 с.
- 23.*Інститут соціальної та політичної психології НАПН України*. – Режим доступу: <http://ispp.org.ua/>
- 24.Коваль Т.В. *Українські народні традиції та звичаї як засіб національного виховання молодших школярів в умовах НУШ* / Т.В. Коваль // *Актуальні питання у сучасній науці*. – 2022. – Вип. 2. – С. 546–554.
- 25.Колодій О. *Формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності*: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / О. Колодій. – Умань, 2016. – 20 с.
- 26.Комісаренко Н.О. *Формування патріотичних цінностей у студентів з опорою на ідеї В.О. Сухомлинського* / Н.О. Комісаренко // *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. – 2011. – Т. 13. – № 3. – С. 157–163.
- 27.*Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки*: схвалено рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 31.05.2012 № 6/1-21. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua//about-ministry/collegium-of-the-ministry/119/122/>
- 28.*Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді*: додаток до наказу МОН України від 16.06.2015 р. № 641: інформаційний збірник та коментарі МОН України. – 2015. – № 8. – С. 87–95.

29. Курліщук І. *Педагогічні умови національно-патріотичного виховання студентства засобом віртуального освітнього середовища ЗВО* / І. Курліщук // *Грааль науки*. – 2021. – № 2–3. – С. 449–453.
30. Ласкавцева Я.Д. *Виховуємо на традиціях* / Я.Д. Ласкавцева. – Харків, 2016. – 125 с.
31. Лонгвиновська Т. *Вплив освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу на виховання соціальної спрямованості молоді* / Т. Лонгвиновська // *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. – 2014. – Вип. 131. – С. 121–124.
32. Манько В.М. *Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін* / В.М. Манько // *Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*. – Київ: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.
33. Михальченко М.І. *Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи* / М.І. Михальченко. – К.: Відродження, 2004. – 488 с.
34. Мірошніченко В.І. *Система патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників: монографія* / В.І. Мірошніченко. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2012. – 376 с.
35. Мокан В. *Військово-патріотичне виховання: курс на відродження*. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3243419-vijskovopatrioticne-vihovannakurs-na-vidrodzenna.html>
36. Мотика С.М. *Виховання патріотизму учнівської молоді в умовах військового ліцею: дис. канд. пед. наук* / С.М. Мотика. – Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, 2019.
37. Нагорна Л. *Поняття «національна ідентичність» та «національна ідея» в українському термінологічному просторі* / Л. Нагорна // *Політичний менеджмент*. – 2003. – № 2.

38. *На щедрий вечір*: збірник на пошану Є. Сверстюка. – Луцьк: Терен, 2004. – 228 с.
39. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. *Патріотизм, солідарність і справедливість в оподаткуванні*: монографія / В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2022. – 188 с.
40. Пашнєв Б.К. *Вивчення мотиваційної сфери* / Б.К. Пашнєв. – Харків: Видавнича група «Основа» ПП «Тріада+», 2013. – 109 с.
41. *Педагогічний словник* / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К.: Пед. думка, 2001. – 514 с.
42. Позняк С.І., Пометун О.І. *Громадянська освіта: методичний посібник для вчителя* / С.І. Позняк, О.І. Пометун. – Київ: Етна-1, 2008. – С. 194.
43. *Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності*: Закон України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
44. Равчина Т. *Організація взаємодії здобувачів вищої освіти з освітнім середовищем у вищій школі* / Т. Равчина // *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка*. – 2005. – Вип. 19, Ч. 2. – С. 3–16.
45. Розлуцька Г.М. *Формування національної свідомості українців у процесі державотворення* / Г.М. Розлуцька. – Серія «Педагогіка, соціальна робота». – Вип. 16–17. – Режим звернення: <https://dspace.uzhnu.edu.ua>
46. Рокіч М. *Тест на визначення ціннісних орієнтацій* / М. Рокіч. – Київ: Всеосвіта, 2018. – 57 с. – Режим доступу: http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm
47. Семенова А.В. *Словник-довідник з професійної педагогіки* / А.В. Семенова. – Одеса: Пальміра, 2006. – 34 с.
48. Сміт Е. *Національна ідентичність* / Е. Сміт. – К., 1994. – С. 24, 149–150.
49. Сопівник Р.В. *Реалізація програми виховання студента «Фахівець, громадянин, патріот» в Національному університеті біоресурсів і природокористування України* / Р.В. Сопівник // *Науковий вісник НУБіП*

- України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. – 2016. – Вип. 253. – С. 255–263.
50. Стьопіна О.Г. *Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / О.Г. Стьопіна. – Луганськ, 2007. – 21 с.
51. Сухомлинський В. *Вибрані твори*. – В 5 т. Т. 2. – К.: Рад. школа, 1976. – 670 с.
52. *Теоретичні засади виховання національної самосвідомості: програма спецкурсу і навчальний посібник* / за ред. Д.О. Тхоржевського. – К.: ІЗМН, 1998. – 150 с.
53. Терно С. *Як знайти виважений спосіб викладання національної ідентичності та культурної різноманітності в шкільному курсі історії?* / С. Терно // *Історія в школах України*. – 2009. – № 1–2. – С. 4.
54. Ткаченко У. *Актуальні проблеми національно-патріотичного виховання в закладах вищої освіти* / У. Ткаченко // *Молодь і ринок*. – 2091. – № 4(171). – С. 177–182.
55. Томашук Я. *Патріотизм: внутрішнє почуття кожного чи новий модний тренд*. – Режим доступу: <http://www.uamodna.com/articles/patriot-sjogodnivnutrishne-pochuttya-chysuchasna-moda>
56. *Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» № 286/2019 від 18.05.2019 р.* – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>
57. *Україна у контексті світової цивілізації* / за ред. Д.О. Тхоржевського. – К., 1999. – 175 с.
58. *Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова*. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/>
59. Ушинський К.Д. *Педагогічні твори*. – У 6 т. Т. 1 / упоряд. С.Ф. Єгоров. – М.: Педагогіка, 1990. – 416 с.

60. Федоренко О.І. *Зміст та етапи реалізації національно-патріотичного виховання курсантів і студентів у Харківському національному університеті внутрішніх справ* / О.І. Федоренко // *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. – Харків, 2020. – С. 18–20.
61. *Формування ціннісних орієнтацій у дітей та учнівської молоді: методичні рекомендації* / упоряд. Н.М. Сукачова. – Суми: НВВ СОІППО, 2017. – 40 с.
62. Чорна К.І. *Виховання громадянина, патріота, гуманіста: навч.-метод. посібник* / К.І. Чорна. – Київ, 2014. – 96 с.
63. Commission working document. *Consultation on the future «EU 2020» Strategie*. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/>
64. Commission European Report. *Opter pour la croissance, innovation et emploi dans une societe fondee sur la cohesion* (21 березня 2003, № 1799810). – Режим доступу: https://commission.europa.eu/research-and-innovation_en

ДОДАТОК А

Анкета для дослідження підвищення рівня професійної компетентності майбутніх педагогів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)

Мета анкети: визначити рівень готовності майбутніх педагогів до використання ІКТ у процесі дистанційного навчання та оцінити ефективність підвищення професійної компетентності.

Інструкція: Оберіть відповідь, яка найбільше відповідає вашому рівню знань, умінь та впевненості у роботі з ІКТ.

I. Загальна інформація

1. Стать:

Жіноча

Чоловіча

2. Вік:

18–20

21–23

24–26

27 і більше

3. Рік навчання:

1-й

2-й

3-й

4-й

II. Рівень знань і навичок у сфері ІКТ

1. Як ви оцінюєте свої знання про сучасні інформаційні технології для освіти?

- Високий
- Середній
- Початковий
- Відсутній

2. Чи володієте ви навичками роботи з цифровими освітніми платформами (Google Classroom, Moodle, Zoom тощо)?

- Впевнено
- Частково
- Мало
- Не володію

3. Чи вмієте ви створювати навчальні матеріали з використанням ІКТ (презентації, відео, інтерактивні завдання)?

- Так, впевнено
- Частково
- Мало
- Ні

4. Наскільки впевнено ви можете інтегрувати ІКТ у проведення дистанційного навчання?

- Повністю впевнено
- Частково впевнено
- Маловиражено
- Не впевнено

III. Методичні та професійні уміння

5. Чи вмієте ви планувати дистанційне заняття з урахуванням цифрових технологій?

- Так, повністю
- Частково
- Частково, потрібна допомога
- Ні

6. Чи здатні ви ефективно організовувати комунікацію зі студентами під час дистанційного навчання?

- Так, впевнено
- Частково
- Мало
- Не впевнено

7. Наскільки добре ви вмієте оцінювати результати навчальної діяльності студентів за допомогою цифрових інструментів?

- Впевнено
- Частково
- Мало
- Не вмію

IV. Мотивація та саморозвиток

8. Чи зацікавлені ви у підвищенні професійної компетентності у сфері ІКТ?

- Так, активно
- Частково
- Слабо
- Ні

9. Як часто ви займаєтеся самостійним опануванням нових ІКТ для навчальної діяльності?

Регулярно

Іноді

Рідко

Ніколи

10. Наскільки ви вважаєте важливим використання ІКТ для підвищення якості дистанційного навчання?

Дуже важливо

Важливо

Частково важливо

Не важливо

V. Пропозиції та коментарі

11. Які види навчальної діяльності з ІКТ були б для вас найбільш корисними?

(відкрите питання)

12. Ваші додаткові коментарі або побажання щодо підвищення професійної компетентності у сфері ІКТ:

(відкрите питання)

Примітка:

Анкета є анонімною, а результати використовуються виключно у науково-дослідницьких цілях для вдосконалення педагогічної підготовки майбутніх спеціалістів.